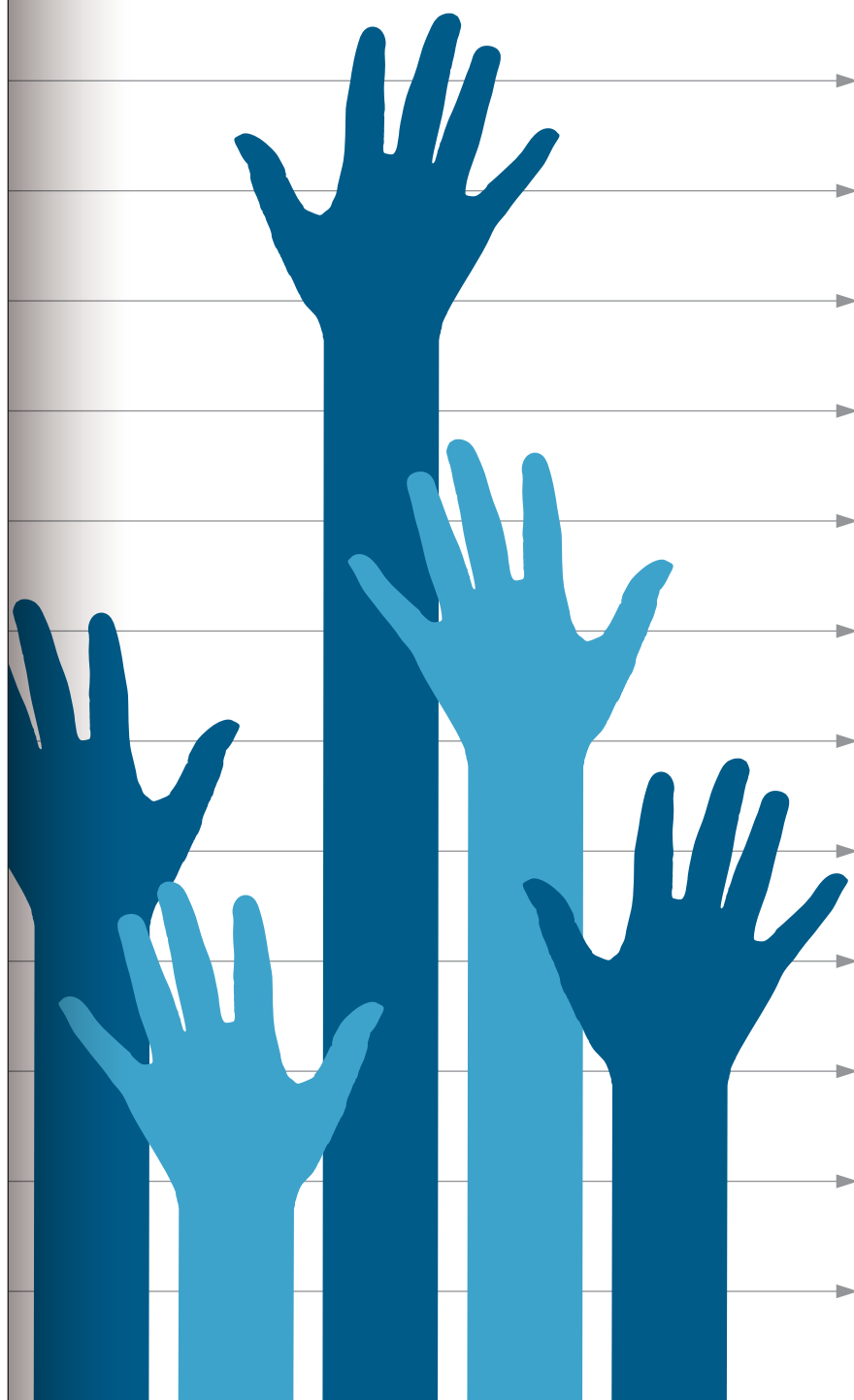

PROSOCIJALNA DIMENZIJA VOLONTIRANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

OMLADINSKI KOMUNIKATIVNI CENTAR
BANJA LUKA

mrčža
volontiram!
mreža lokalnih volonterskih servisa u BiH

IZDAVAČ

GRAFOPAPIR d.o.o. Banjaluka

ZA IZDAVAČA

Petar Vukelić, graf. inž.

AUTORI

Jelena Niškanović

Milijana Niškanović

Irena Đumić Jurić-Marijanović

GRAFIČKI DIZAJN

Nebojša Đumić

ŠTAMPA

Grafopapir Banja Luka

TIRAŽ

200

Banja Luka 2011.

PROSOCIJALNA DIMENZIJA VOLONTIRANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

OMLADINSKI KOMUNIKATIVNI CENTAR
BANJA LUKA

mrč:ža
volontiram!
mreža lokalnih volonterskih servisa u BiH

OSOBE KOJE SU UČESTVOVALE U REALIZACIJI ISTRAŽIVANJA:

KOORDINATOR ISTRAŽIVAČKOG TIMA:

Jugoslav Jevđić

UŽI ISTRAŽIVAČKI TIM:

Irena Đumić Jurić-Marijanović

Jelena Niškanović

Milijana Niškanović

SUPERVIZORI TERENSKOG RADA:

Ines Ventić

Milijana Niškanović

Nebojša Ratković

Sabina Čano

Tanja Čakarević Jeftić

Valentina Gagić

UNOS PODATAKA:

Ante Jurić-Marijanović

ANKETARI:

Ahmija Mešanović

Aleksandra Jović

Aleksandra Škondrić

Alisa Muratović

Armen Smajkan

Danijela Ljepava

Dobriša Dejanović

Emina Džubur

Erna Mujakić

Ines Ventić

Mihaela Gračanin

Nermina Avdihodžić

Nevena Medić

Nikolina Josipović

Sanija Fehratović

Slaven Đurić

Srđan Bubalo

Rijad Špiljak

Zorana Šumatić

Sadržaj

	Sažetak.....	6
1.	UVOD.....	9
1.1.	KLJUČNE KOMPETENCIJE ZA RAZVOJ CJELOŽIVOTNOG UČENJA DEFINISANE OD STRANE EVROPSKE UNIJE.....	10
1.2.	POJAM I ZNAČAJ VOLONTIRANJA.....	13
1.3.	PROBLEM ISTRAŽIVANJA.....	15
1.4.	CILJEVI ISTRAŽIVANJA.....	15
2.	METOD ISTRAŽIVANJA.....	16
2.1.	FAZE ISTRAŽIVANJA.....	16
2.2.	VARIJABLE (MJERE/INDIKATORI).....	16
2.3.	INSTRUMENTI.....	18
2.4.	UZORAK.....	19
2.5.	PROCEDURA ISPITIVANJA/TERENSKI RADNICI.....	20
2.6.	LOGIČKA KONTROLA/OBRADA PODATAKA.....	21
2.7.	ETIČKI ASPEKT ISTRAŽIVANJA.....	21
3.	REZULTATI.....	22
3.1.	SOCIO-DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ISPITANIH VOLONTERA I NEVOLONTERA.....	22
3.2.	KARAKTERISTIKE VOLONTIRANJA.....	24
3.3.	STAVOVI PREMA VOLONTIRANJU.....	26
3.4.	ZNANJE O VOLONTIRANJU.....	30
3.5.	KARAKTERISTIKE LIČNOSTI VOLONTERA I NEVOLONTERA.....	35
3.6.	SOCIJALNE VJEŠTINE VOLONTERA I NEVOLONTERA.....	36
3.7.	METAKOGNITIVNE SPOSOBNOSTI.....	38
3.8.	SKLONOST KA SOCIJALNOJ DISTANCI I VOLONTIRANJE.....	39
4.	NAJVAŽNIJI REZULTATI I DISKUSIJA.....	42
4.1.	PREGLED NAJVAŽNIJIH REZULTATA.....	42
4.2.	DISKUSIJA I ZAKLJUČCI.....	44
5.	PREPORUKE.....	48
6.	OKC I VOLONTIRANJE.....	50
7.	MREŽA LOKALNIH VOLONTERSKIH SERVISU U BiH "VOLONTIRAM!" ...	52
	Literatura.....	54

Sažetak

Istraživanje prosocijalnih dimenzija volontiranja u Bosni i Hercegovini sprovedeno je od aprila 2010. do marta 2011. godine. Osmišljeno je i koordinisano od strane Omladinskog komunikativnog centra iz Banjaluke (OKC), te je sprovedeno u okviru Mreže „Volontiram!“ koju čini 9 Lokalnih volonterskih servisa. Istraživanje je realizovano u 6 opština u kojim egzistiraju Lokalni volonterski servisi, a proces monitoringa i evaluacija cjelokupnog istraživačkog procesa je obavljeno ispred Lokalnog volonterskog servisa u Banja Luci (OKC Banja Luka).

Istraživanjem se želio ispitati uticaj volontiranja na razvoj socijalnih i emocionalnih vještina značajnih sa aspekta bolje interpersonalne komunikacije i otvorenosti ka drugim ljudima i grupama, kao i uticaj volontiranja na razvoj kritički usmjerenog mišljenja koje doprinosi bržem učenju i rješavanju problema. Prikupljenim podacima su se ispitati stavovi, znanja i interesovanja volontera i nevolontera u pogledu volonterskih aktivnosti.

Istraživanjem je obuhvaćeno 1742 ispitanika, tačnije, 844 volontera i 898 nevolontera. U Banjaluci je ispitano 399 ispitanika, u Sarajevu 603 ispitanika, u Srebrenici 150, u Doboju 240, Trebinju 150 i Tuzli 200 ispitanika.

Najveći procenat ispitanih volontera tj. 36,6% je učestvovalo u aktivnostima pomaganja drugim ljudima, zatim slijedi učešće u promotivnim kampanjama (25,2%), pružanje pomoći u oblasti edukacije (16,9%) i učešće u ekološkim akcijama (15,3%). Kao vodeći motivi/razlozi volontiranja kod volontera i kod nevolontera se ističu težnju pomaganja drugim ljudima, upoznavanje novih ljudi i druženje, osjećaj korisnosti, pružanje doprinosa poboljšanju društva i sl. Oko 93,2% volontera i 84,4% nevolontera smatra da je volontiranje dobar način da se upoznaju novi ljudi, dok oko 77,5% volontera i 69% nevolontera smatraju da je volontiranje dobar način za sticanje profesionalnih vještina. Da volontersko iskustvo može da obogati ličnost smatra 90,9% volontera i 76% nevolontera.

Rezultati dobijeni putem instrumenata za mjerenje karakteristika ličnosti (IPIP-50) pokazuju da su volonteri u statistički značajnoj mjeri ekstravertniji, savjesniji, saradljiviji, otvoreniji za nova iskustva te emocionalno stabilniji od nevolontera. Takođe, detaljnija analiza ukazuje da pozitivan odnos prema ljudima, odnosno razumijevanje drugih, potreba da se pomogne drugom raste sa dužinom volonterskog iskustva.

Ispitivanje socijalnih vještina poput iniciranja kontakta, pružanja emocionalne podrške, rješavanje problema, povjerenje prema drugima i asertivnost (Inventar interpersonalne kompetencije) pokazuje da volonteri u odnosu na nevolontere postižu bolje rezultate, odnosno da imaju razvijenije socijalne vještine od nevolontera. Takođe, volonteri sa dužim iskustvom imaju razvijenije socijalne vještine od volontera sa kraćim volonterskim iskustvom što ukazuje na činjenicu da volontiranje utiče na razvoj socijalnih vještina.

Rezultati na Inventaru metakognitivne svjesnosti pokazuju da je kod volontera statistički značajno izraženije znanje o kognitivnim procesima, kao i sposobnost upravljanja misaonim

procesima. Tačnije, sa dužinom volonterskog iskustva raste i sposobnost regulacije misa-
onih procesa tj. svjesnost o potrebi za planiranjem, upravljanje informacijama, nadgledanje,
evaluacija i otklanjanje grešaka prilikom misaonog procesa.

Kada govorimo o socijalnoj distanci i sklonosti prema predrasudama, takođe je utvrđena
statistički značajna razlika. Odnosno volonteri imaju manje predrasuda i skloniji su da
stupaju u interakciju sa određenim grupama naroda i manjinama nego nevolonteri. Ista je
situacija i prema određenim ugroženim grupama (osobe sa određenim mentalnim i tjelesnim
nedostacima, oboljelim od neizlječive bolesti). Ono što je interesantno da stepen toleran-
cije i spremnost za interakciju rastu sa porastom volonterskog iskustva, što takođe ot-
kriva značajan potencijal koji volontiranje ima za smanjenje predrasuda i razvoj onih oblika
ponašanja koji će za svoju posljedicu imati smanjenje socijalne isključenosti marginalizovanih
grupa građana.

Zahvaljujemo se svima koji su dali svoj doprinos da ovo istraživanje ugleda svjetlost dana: ispitanicima na učešću i iskazanom strpljenju, anketarima na trudu i istrajnosti, supervizorima i ostalom osoblju na strpljenju i razumjevanju u svim fazama projekta.

Posebno se zahvaljujemo organizacijama civilnog društva koje su nam pomogle u kompletiranju uzorka te Prekomorskom volonterskom servisu (VSO) i Međunarodnom centru Olof Palme koji su imali sluha za našu ideju te kroz finansijsku podršku omogućili realizaciju istraživanja.

1. UVOD

Počevši od ključnih vještina definisanih od strane Evropske Unije kao **set različitih sposobnosti, znanja i vrijednosti koje čine osnovu za permanentno obrazovanje i stvaranje uspješne i fleksibilne radne snage koja će se prilagođavati zahtjevima tržišta i u dugoročnom periodu omogućiti fleksibilno prilagođavanje i veće zapošljavanje stanovništva u evropskim zemljama (Hozjan, 2009)** pokušali smo da istražimo uticaj volontiranja na razvoj određenih karakteristika ličnosti, imajući posebno u vidu razvoj kompetencija neophodnih za aktivno učešće u društvenim procesima i povećanje konkurentnosti na tržištu rada.

S tim uvezi pokušali smo da ispitamo razlike u karakteristikama ličnosti volontera, kao što su otvorenost ka novom iskustvu, altruizam, sposobnost uspostavljanja adekvatnih interpersonalnih odnosa, društvenost itd. Istovremeno, osvrnuli smo se na mogući uticaj volontiranja na razvoj metakognitivnih sposobnosti (znanje o vlastitim misaonim procesima, te njihova regulacija). Metakognitivne sposobnosti čine osnovu dobre organizacije i upotrebe informacija, te čine ključnu predispoziciju za adekvatno usvajanje vještina, pa tako i osnovu za razvoj profesionalnih kompetencija. Da bismo zaokružili ispitivanje bitnih karakteristika ličnosti, pored emocionalnog i kognitivnog aspekta svakog pojedinca uveli smo i ispitivanje socijalne distance u kontekstu volontiranja, kao mjere za utvrđivanje (ne) trpeljivosti i saradljivosti sa različitim narodima u okruženju, kao i prema vulnerabilnim grupama stanovništva.

Volontiranje se u najširem smislu definiše kao neprofitna i neplaćena aktivnost putem koje pojedinci doprinose dobrobiti svoje zajednice ili cijelog društva. Učešće u različitim volonterskim aktivnostima, kod osoba sklonih navedenom angažmanu, može da doprinese razvoju socijalnih vještina, kritičkog rasuđivanja i da povećaju socijalnu osjetljivost prema vulnerabilnim grupama stanovništva, te kao takvo bude značajna instrument ličnog i društveno-ekonomskog razvoja, a što rezultati istraživanja jasno potvrđuju.

Istraživanje je osmišljeno i koordinisano od strane Omladinskog komunikativnog centra iz Banjaluke (OKC) u periodu april 2010 – mart 2011. godine. Obuhvatilo je 1742 ispitanika, volontera i nevolontera, iz 6 opština Bosne i Hercegovine: Banjaluke, Doboja, Sarajeva, Trebinja, Tuzle i Srebrenice. Kako bi cijelo istraživanje bilo u najvećoj mogućoj mjeri kontrolisano, provedeno je u okviru Mreže "Volontiram!" koju čini 9 Lokalnih volonterskih servisa. Na ovaj način, Lokalni volonterski servisi u 6 opština, u kojima je realizovano istraživanje, činili su fokalne tačke za superviziju, regrutaciju anketara, odabir uzorka i terenski rad. OKC Banjaluka, u čijem je sastavu i Lokalni volonterski servis u Banjaluci, obavljao je monitoring cjelokupnog procesa.

Suštinski, ključne kompetencije, definisane od strane Evropske Unije, kao što su: socijalne i civilne kompetencije, te učenje kako se uči su poslužile samo kao polazna osnova za razrađivanje bitnih indikatora čijim ispitivanjem smo htjeli da utvrdimo eventualni uticaj volontiranja na razvoj onih karakteristika ličnosti neophodnih za konstruktivno učešće u društvenim procesima, razvoj harmoničnih međuljudskih odnosa koje karakterišu humanost, solidarnosti i

tolerancija te razvoj vještina koje mogu da odgovore rastućim zahtjevima okruženja. U odnosu na navedenu postavku pokušali smo da utvrdimo razlike u karakteristikama ličnosti, socijalnoj kompetenciji i distanci, kao i sposobnosti usvajanja adekvatnih strategija učenja (metakognicije) kod volontera i nevolontera. Da bismo u potpunosti predložili polaznu osnovu istraživanja volonterizma, koje u našoj zemlji do sada nije istraženo na sistematičan način, osvrnućemo se na ključne kompetencije i dosadašnje aktivnosti na polju razvoja volonterskih programa kako bismo u potpunosti razjasnili predmet i ciljeve istraživanja.

1.1. KLJUČNE KOMPETENCIJE ZA RAZVOJ CJELOŽIVOTNOG UČENJA DEFINISANE OD STRANE EVROPSKE UNIJE

Koncept cjeloživotnog učenja definisan je od strane Evropske Unije kao ključan za postizanje slijedećih rezultata: da Evropska Unija do 2010. godine postigne najkonkurentniju privredu na svijetu, na znanju baziranu, te sposobnu da se razvija kako u ekonomskom tako i u socijalnom smislu (dakle, bolje mogućnosti zapošljavanja i socijalna kohezija).

Kao dio koncepta cjeloživotnog učenja, kreiran je referentni okvir za identifikaciju ključnih kompetencija koje treba da omoguće pojedincima u Evropi da budu potpuno kvalifikovani za obavljanje uspješne i kreativne uloge na radnom mjestu, kao dijelu profesionalne karijere, a ujedno kompetentni za učešće u društvenom životu. Zajednički izvještaj Savjeta Evrope i Evropske Komisije o programu rada

„Obrazovanje i obuka 2010“, koji je usvojen 2004, naglašava potrebu da se osigura razvoj kompetencija pojedinaca koje su im potrebne u skladu sa strategijom cjeloživotnog učenja članica Evropske Unije.

U skladu sa ovim referentnim okvirom cjeloživotnog učenja, koji se odnosi kako na mlade, tako i odrasle osobe, definisano je 8 ključnih kompetencija:

1. Komunikacija na maternjem jeziku;
2. Komunikacija na stranim jezicima;
3. Matematičke kompetencije i bazične kompetencije za nauku i tehnologiju;
4. Kompetencije za informacione i komunikacijske tehnologije;
5. Učenje kako se uči;
6. Socijalne i civilne kompetencije;
7. Preduzimanje inicijative i preduzetništvo;
8. Kulturna osvještenost i izražavanje.

Definisane ključne kompetencije predstavljaju multifunkcionalni paket znanja, vještina i vri-

SOCIJALNE I CIVILNE
KOMPETENCIJE

jednosti koje su svim osobama neophodne za njihovo lično ispunjenje i razvoj, kao i za njihovu socijalnu inkluziju i zapošljavanje. Kroz ovaj pristup, kompetencije iz tipičnog školskog konteksta (kompetencije stečene putem učenja pojedinih predmeta) su proširene na širi društveni i kulturni kontekst.

Obzirom da Bosna i Hercegovina teži da postane članica Evropske Unije, razvoj navedenih kompetencija će i za njene građane postati od veoma bitnog značaja kako bi mogli biti konkurentni na tržištu rada te, kao aktivni i društveno osvješteni pojedinci, doprinijeti razvoju demokratskog društva.

Kako bi odagnali eventualne terminološke nejasnoće u vezi sa predmetom istraživanja bitno je da naglasimo da su nam ključne kompetencije: socijalne i civilne kompetencije i učenje kako se uči poslužile kao polazna osnova za utvrđivanje odgovarajućih psiholoških koncepata za koje, u okviru ove naučne discipline, postoje dobro razvijeni mjerni instrumenti.

U okviru Evropskog obrazovanja i socijalne politike, promocija aktivnog građanstva se smatra kao sredstvo unapređenja demokratije i socijalne kohezije. Aktivno građanstvo se definiše kao: "Učešće u civilnom društvu, zajednici i / ili političkom životu, kojeg karakteriše uzajamno poštovanje i nenasilje u skladu sa ljudskim pravima i demokratijom" (Hoskins, 2006).

Kao odgovor na pitanje povezanosti učenja i aktivnog građanstva, nameće se odgovor da učenje treba da omogući pojedincima razvoj civilnih kompetencija – znanja, vještina, stavova i vrijednosti potrebnih da se omogući pojedincima da postanu aktivni građani.

Socijalna kompetencija se odnosi na lične, interpersonalne i interkulturalne kompetencije i sve oblike ponašanja koje omogućavaju pojedincima da učestvuju na efikasan i konstruktivan način u socijalnom i radnom okruženju. Ona je povezana sa ličnim i društvenim blagostanjem. Razumjevanje kodova ponašanja i običaja u različitim sredinama u kojima pojedinci rade je od suštinskog značaja.

Civilne kompetencije se zasnivaju na poznavanju pojmova demokratije, pravde, jednakosti, državljanstva i građanskih prava, uključujući i kako se primjenjuju od strane različitih institucija na lokalnom, regionalnom, nacionalnom, Evropskim i međunarodnim nivoima. One obuhvataju znanja o

savremenim zbivanjima, kao i glavnim događajima i trendovima nacionalne, evropske i svjetske istorije. Pored toga, treba biti razvijena i svijest o ciljevima, vrijednostima i politikama društvenih i političkih pokreta. Poznavanje evropskih integracija i EU struktura, glavnih ciljeva i vrijednosti je takođe veoma bitna, kao i svijest o raznolikosti kulturnog identiteta u Evropi.

Vještine za civilne kompetencije odnose se na sposobnost efikasne saradnje sa drugima u javnom domenu i pokazivanja solidarnosti i interesa u rješavanju problema lokalne i šire

zajednice. Ovo uključuje kritičko i kreativno razmišljanje i konstruktivno učešće u zajednici kao i donošenje odluka na svim nivoima, od lokalnog do nacionalnog i evropskog, posebno kroz glasanje.

Puno poštovanje ljudskih prava, uključujući jednakost kao osnovu za demokratiju, poštovanje i razumjevanje razlika između sistema vrednosti različitih vjerskih ili etničkih grupa je osnova za pozitivan stav. To znači posjedovanje osećaja pripadnosti jednom lokalitetu, zemlji, EU, ali i Evropi uopšte i svijetu, te spremnost za učešće u demokratskom donošenju odluka na svim nivoima. Ove kompetencije takođe uključuju i osjećaj odgovornosti, kao i razumjevanje i poštovanje zajedničkih vrijednosti koje su neophodne da se obezbjedi kohezija zajednice, kao što je poštovanje demokratskih principa. Konstruktivno učešće podrazumjeva i građansku aktivnost, podršku socijalnoj koheziji i održivom razvoju, kao i spremnost da se poštuju vrijednosti i privatnost drugih.

UČENJE KAKO SE UČI

Ova kompetencija se odnosi na učenje, sposobnost da se nastavi i organizuje sopstveno učenje, bilo pojedinačno ili u grupama, u skladu sa sopstvenim potrebama, kao i svijest o metodama i mogućnostima.

Navešćemo definiciju kompetencije "učenje kako se uči" kao što je definisano u prijedlogu za preporuku Evropskog parlamenta i Savjeta Evrope o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje:

"Gde je učenje usmjereno ka određenom poslu ili ciljevima karijere, pojedinci treba da imaju znanje o kompetencijama, znanju, vještinama i potrebnim kvalifikacijama. U svim slučajevima, učenja zahtjeva od pojedinca da zna i razumije svoje prioritetne strategije učenja, prednosti i slabosti svojih vještina i kvalifikacija, i da je sposoban tragati za obrazovanjem i mogućnostima obuke te raspoloživom podrškom. Učenje kako se uči zahtjeva prvo sticanje bazičnih vještina kao što su pismenost, računanje i vještine informacione i komunikacijske tehnologije koje su neophodne za dalje učenje. Oslanjajući se na ove vještine, individua bi trebalo da bude u mogućnosti da pristupi, stekne, procesira i asimilira nova znanja i vještine. Ovo zahtjeva efikasno upravljanje svojim učenjem, karijerom i poslom, i, posebno, mogućnost da istraje u učenju, da se koncentriše na duži period i kritički razmišlja o smislu i ciljevima učenja. Pojedinci bi trebalo da budu u stanju da samostalno i samodisciplinovano posvete vrijeme učenju, ali i da zajednički rade, ostvare benefit u heterogenoj grupi, i dijele stečeno znanje. Pojedinci bi trebalo da znaju da organizuju svoje učenje, evaluiraju svoj rad, i da traže savjet, informacije i podršku kada je to potrebno. Pozitivan stav obuhvata motivaciju i samopouzdanje za nastavak i uspjeh u učenju tokom čitavog života. Stav da se problemi trebaju riješiti podržava i sam proces učenja i individualne sposobnosti za nošenje sa preprekama i promjenama. Želja da se primjeni ranije učenje i životno iskustvo i radoznalost da se traže mogućnosti da se uči i primjenjuje učenje u različitim životnim kontekstima su ključni elementi pozitivnog stava".

1.2. POJAM I ZNAČAJ VOLONTIRANJA

Volontiranje se u najširem smislu definiše kao neprofitna i neplaćena aktivnost kojom pojedinci ili grupe doprinose dobrobiti svoje zajednice ili društva u cjelini.

Ova aktivnost se javlja u različitim oblicima – od tradicionalnih običaja uzajamne samopomoći (moba), preko organizovanog djelovanja zajednice u kriznim periodima, sve do pokušaja pomoći u sprečavanju i zaustavljanju sukoba i suzbijanja siromaštva. Volontiranje je dio istorije gotovo svake civilizacije.

Volonteri danas igraju važnu ulogu u dobrobiti i napretku u razvijenim zemljama, zemljama u razvoju, kao i unutar nacionalnih ili drugih programa za humanitarnu pomoć, tehničku saradnju i promociju ljudskih prava, mira i demokratije. Ponos i osnova mnogih nevladinih organizacija, javnih institucija, amaterskih i profesionalnih udruženja itd., predstavljaju upravo ljudi koji svoj rad dobrovoljno daju za blagostanje zajednice i društva u kojem egzistiraju.

Treba istaći i da volontiranje ne doprinosi samo društvu i rješavanju problema koji postoje u njemu. Veoma važna karakteristika volonterizma je zasigurno i lični razvoj osobe koja je angažovana kao volonter. Kroz volonterski rad, osobe mogu da razviju samopoštovanje i poštovanje prema drugima, kao i da primjene svoje vještine i znanja kroz različite tipove volonterskih aktivnosti. Pored toga, oni na ovaj način mogu steći i nove vještine i znanja, koji im kao praktično iskustvo u budućnosti mogu povećati šanse za zaposlenje ili društveno ispunjeniji život. Volontiranje zasigurno ima dugoročni uticaj – kako na njih same, tako i na razvoj društva u cjelini.

VOLONTIRANJE U
BOSNI I HERCEGOVINI

Jačanjem nevladinog sektora u Bosni i Hercegovini došlo je i do razvoja volonterskih inicijativa i programa. Od pojedinačnih volonterskih angažmana u početku, razvili su se – sada već organizovani lokalni volonterski programi, kao i razmjene volontera na državnom i međunarodnom nivou.

Volonterski doprinos u našoj zemlji prvenstveno je vidljiv u području socijalne zaštite, u radu sa vulnerabilnim i marginalizovanim grupama. Pored toga, volonteri su angažovani i u oblastima zaštite životne okoline, obrazovanja mladih, sportu, kulturi, umjetnosti, a sve više i u drugim oblastima. Kao rezultat rada organizacija civilnog društva u razvoju i promociji volontiranja, u posljednje vrijeme se sve više razvijaju programi angažmana volontera i u javnom sektoru. Iako je doprinos volonterskih programa u Bosni i Hercegovini zasigurno značajan, na žalost ne postoji nijedno istraživanje koje bi dalo tačne podatke o ovome.

Zakon o volontiranju usvojen je na nivou Republike Srpske u julu 2008. godine, dok na nivou Federacije BiH i državnom nivou ova oblast još uvijek nije zakonski regulisana. Zakon o volontiranju RS obavezao je lokalne vlasti da definišu mehanizme prepoznavanja i nagrađivanja volontiranja u lokalnim zajednicama. Na žalost, još uvijek ne postoji utvrđena metodologija za monitoring implementacije ovog zakona, te se u većini opština on ne poštuje. OKC je, u cilju

KONCEPT LOKALNIH VOLONTERSKIH SERVISA

promocije i implementacije zakona, u saradnji sa lokalnim vlastima 7 opština u RS inicirao i kreirao Lokalne volonterske politike u ovim opštinama. To su Mrkonjić Grad, Laktaši, Trebinje, Doboj, Derventa, Srebrenica i Banjaluka. Ove politike definišu smjernice razvoja volontiranja, prioritetne oblasti, metodologiju prepoznavanja i nagrađivanja volontiranja u ovim lokalnim zajednicama, te odgovornosti socijalnih partnera i načine implementacije politike.

Kao odgovor na rastući broj volonterskih programa u lokalnoj zajednici, nepostojanje organizovanog rada sa volonterima na lokalnom nivou te nedovoljnu prepoznatost vrijednosti i doprinosa volontiranja razvoju lokalne zajednice, OKC Banjaluka je 2005. godine uspostavio prvi Lokalni volonterski servis u Bosni i Hercegovini.

Lokalni volonterski servis (LVS) predstavlja osnovnu strukturu za podsticanje volontiranja građana (u skladu sa osnovnim principima organizovanog rada sa volonterima) i kreiranje volonterskih programa u skladu sa potrebama zajednice u kojoj egzistiraju.

U cilju organizovanog i sistematičnog rada na lokalnim volonterskim programima, OKC je u partnerskoj saradnji sa nevladinim organizacijama iz 7 opština uspostavio još 7 LVS-ova u Bosni i Hercegovini: u Sarajevu, Doboju, Srebrenici, Tuzli, Trebinju, Bugojnu i Mrkonjić Gradu. Tokom 2009. godine, od strane LVS Tuzla, koji je u sastavu UG Asocijacija Margina, podržan je razvoj devetog LVS-a u okviru Crvenog križa Brčko Distrikta.

Danas ovih 9 LVS-ova zajednički djeluje u okviru neformalne Mreže lokalnih volonterskih servisa "Volontiram!" na razvoju i promociji volontiranja u Bosni i Hercegovini. Mrežu "Volontiram!" administrativno zastupa OKC Banjaluka kroz njegovu neformalnu ulogu "Državnog volonterskog servisa".

I na kraju uvodnog dijela htjeli bi da naglasimo da smo se, počevši od vrlo širokog koncepta ključnih kompetencija definisanih od strane EU kao seta različitih vještina i sposobnosti neophodnih za razvoj socijalno aktivnih i fleksibilnih pojedinaca, opredijelili za utvrđivanje socijalnih vještina i karakteristika pojedinaca u kontekstu volonterizma, uključivši u navedeni set ispitivanih karakteristika kompetenciju **učenja da se uči**, ispitivanu kroz razvoj metakognicije kao sposobnosti nadgledanja i upravljanja mentalnim procesima.

Istovremeno, mjerenje navedenih socijalnih i metakognitivnih vještina je bilo omogućeno postojećim standardizovanim mjernim instrumentima, validiranih i razvijenih u okviru psihologije kao relevantne naučne discipline koja pruža naučno opravdanu osnovu za utvrđivanje i mjerenje karakteristika ličnosti. Ovim spojem socijalnih kompetencija, mjernih psiholoških instrumenata i volontiranja željeli smo da obezbjedimo opravdanu osnovu za precizno i valjano zaključivanje o odnosu karakteristika ličnosti volontera i nevolontera, te uticaju volontiranja na razvoj socijalnih i metakognitivnih aspekata ličnosti. S obzirom da do sada, na području BiH, nije provedeno niti jedno sveobuhvatno istraživanje o volontiranju u vidu ispitivanja znanja i stavova o volontiranju, ali i o ispitivanju eventualnog uticaja volontiranja na razvoj ličnosti, ovim istraživanjem smo pokušali da pružimo sveobuhvatan i sistematičan

uvid u aktuelno znanje i stavove o volontiranju, te da utvrdimo uticaj volontiranja na razvoj onih osobina ličnosti koje leže u osnovi građanskog aktivizma i procjenjuju se kao bitne za razvoj demokratske prakse.

1.3. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Problem istraživanja je ispitati uticaj volontiranja na razvoj socijalnih i emocionalnih vještina značajnih sa aspekta bolje interpersonalne komunikacije i otvorenosti ka drugim ljudima i grupama, kao i uticaj volontiranja na razvoj kritički usmjerenog mišljenja koje doprinosi bržem učenju i rješavanju problema. Takođe, vrlo je značajno ispitati stavove, znanja i interesovanja volontera i nevolontera u pogledu volonterskih aktivnosti.

1.4. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Opšti cilj istraživanja jeste utvrditi da li postoji, i u kojem obimu je prisutan, uticaj volontiranja na razvoj socijalnih kompetencija (prosocijalnih karakteristika ličnosti) i kritičkog rasuđivanja. Takođe, biće značajno utvrditi nivo zastupljenosti socijalne distance prema ugroženim grupama stanovništva među volonterima i nevolonterima.

Praktične implikacije istraživanja predstavlja prikupljanje relevantnih informacija koje će omogućiti sagledavanje doprinosa koji volontiranje ima na razvoj ličnosti i društva u cjelini. Takođe, obezbjediće se polazna osnova za kreiranje adekvatnih i fleksibilnih volonterskih programa prilagođenih afirmisanju pozitivnih aspekata ličnosti volontera.

SPECIFIČNI CILJEVI:

1. Utvrditi uticaj volontiranja na razvoj socijalne kompetencije među volonterima tj. osobama koje su prošle kroz određene volonterske programe i aktivnosti i nevolonterima (osobama koje nemaju volontersko iskustvo);
2. Utvrditi eventualno prisustvo razlika u izraženosti osobina ličnosti petofaktorskog modela (IPIP 50) među grupama volontera i nevolontera;
3. Utvrditi nivo zastupljenosti socijalne distance prema ugroženim grupama stanovništva kod volontera i nevolontera;
4. Utvrditi uticaj volontiranja na razvoj metakognitivnih vještina, tj. razvoj fleksibilnih strategija učenja i nadgledanja vlastitih misaonih procesa;
5. Utvrditi znanje, potrebe i stavove mladih prema volontiranju tj. određenim vidovima volonterskih programa u skladu sa kontekstom njihove lokalne sredine.

2. METOD ISTRAŽIVANJA

2.1. FAZE ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je realizovano u periodu april 2010 – mart 2011. godine u 5 faza (tabela 1). Vidljivo je da je faza prikupljanja podataka trajala najduže, a razlog za to je period implementacije (juni – avgust) koji nije pogodio formiranje uzorka ispitanika zbog perioda godišnjih odmora i odsustva iz mjesta prebivališta. Iz ovog razloga formiranje uzorka je prolongirano do septembra 2010. godine.

TABELA 1
FAZE I VREMENSKI
OKVIR ISTRAŽIVANJA

Faze istraživanja	Intrumentarij	Vremenski period
PRIPREMA ISTRAŽIVANJA	Formiranje istraživačkog tima Definisanje metodologije Priprema nacrt istraživanja Definisanje uzorka Odabir i konstruisanje instrumenata Desktop istraživanje (pregled i analiza literature)	April 2010. April-maj 2010.
PRIKUPLJANJE PODATAKA	Selekcija supervizora Selekcija anketara Obuka supervizora i anketara Rad na terenu Formiranje uzorka Anketiranje ispitanika Izveštavanje anketara Izveštavanje supervizora Monitoring istraživanja Praćenje procesa rada na terenu Kontinuirana podrška i konsultacije sa supervizorima	Maj 2010. Maj 2010. Juni 2010. Juli – oktobar 2010. Juli – oktobar 2010.
ANALIZA PODATAKA I IZVJEŠTAVANJE	Kreiranje baze za unos podataka Unos podataka Statistička analiza podataka Desktop istraživanje (pregled i analiza literature) Izrada izvještaja istraživanja	Oktobar 2010. Nov. – decembar 2010. Januar 2011. Decembar 2010-januar 2011. Februar 2011.
PUBLIKACIJA I PREZENTACIJE REZULTATA	Štampanje izvještaja Prezentacije izvještaja (Press konferencije, medijska gostovanja, distribucija izvještaja)	Mart 2011. Mart 2011.
PREPORUKE ZA NAREDNE AKTIVNOSTI	Preporuke socijalnim partnerima vezane za zakonsku regulativu kao i praksu volonterskih programa u Bosni i Hercegovini	Mart 2011.

2.2. VARIJABLE (MJERE/INDIKATORI)

NEZAVISNE VARIJABLE
(SOCIODEMOGRAFSKE
VARIJABLE):

1. Volonterski status (volontira/ne volontira);
2. Volonterski programi u kojima je osoba volontirala– definisana odgovorom na upitniku;
3. Pol – definisana u dvije kategorije (muško/žensko);
4. Uzrast ispitanika izražen numerički (mjesec/godina rođenja);

ZAVISNE VARIJABLE (DEFINISANE
I IZRAŽENE VRIJEDNOSTIMA NA
INSTRUMENTIMA NAMJENJENIM
ZA MJERENJE SVAKE POJEDINA-
ČNE VJEŠTINE/OSOBBINE):

5. Mjesto volontiranja – definisano izraženom lokacijom volonterskog servisa;
 6. Dužina volonterskog staža – numerički izražena mjesecima/godinama volonterskog staža (ukupan broj volontiranja u mjesecima);
 7. Nivo obrazovanja;
 8. Socijalnu status ispitanika (materijalna primanja);
 9. Radni status ispitanika (zaposlen/nezaposlen/ide u školu).
-
1. Osobine petofaktorskog modela ličnosti-
 - I. Ekstraverzija – navedena osobina predstavlja socijabilnost i društvenost, ekstrovertne osobe su pričljive, samopouzdanе, vole druženje, vesele su i optimistične;
 - II. Saradljivost – je dimenzija interpersonalnih relacija, te obuhvata povjerenje, altruizam, saosjećajnost i potrebu da se pomogne drugim ljudima;
 - III. Savjesnost ili Pouzdanost – predstavlja sposobnost samokontrole u smislu disciplinovanog i odgovornog postizanja ciljeva, ispoljava se prilikom planiranja, organizacije i ispunjavanja obaveza;
 - IV. Emocionalna stabilnost – predstavlja sposobnost emocionalne kontrole i stabilnosti, te omogućava staloženost i mogućnost prevladavanja stresnih situacija;
 - V. Otvorenost – podrazumjeva estetsku senzitivnost i intelektualnu radoznalost, potrebu za promjenom i nezavisnim mišljenjem.

Pomenute osobine ličnosti čine dimenzije, na jednom kraju je pozitivni i gore navedeni pol navedenih osobina, a na drugom kraju je negativni pol navedenih osobina izražen putem vrijednosti dobijenih navedenim dimenzijama (IPIP 50, Goldberg, 1999).
 2. Socijalna kompetencija – operacionalno definisana putem rezultata na Inventaru interpersonalne kompetence (Burmester, 1988) obuhvataja tj. mjeri pet socijalnih vještina: iniciranje socijalnog kontakta, asertivnost tj. slobodno izražavanje mišljenja i stavova, otvorenost prema drugim ljudima tj. ispoljavanje i povjeravanje svojih intimnih misli drugim ljudima, emocionalna podrška i savjetovanje drugih ljudi, rješavanje socijalnog konflikta u interakciji sa bliskim ljudima. Veći rezultati na svakoj od navedenih skala upućuje na veću sposobnost u pogledu navedene socijalne vještine, i obratno.
 3. Socijalna distanca operacionalno definisana na modifikovanoj Bogardusovoj skali socijalne distance i predstavlja odnos (ne)prihvatanje različitih naroda (Albanci, Srbi, Hrvati, Crnogorci...) u svojoj bližoj i daljoj okolini, kao i ugroženih grupa stanovništva (osobe sa posebnim potrebama, osobe bez roditeljskog staranja i sl.). Socijalna distanca mjeri našu socijalnu otvorenost i tolerantnost prema različitim grupama ljudi u našoj bližoj i daljoj okolini.
 4. Metakognitivne sposobnosti- definisane na Inventaru metakognitivne svjesnosti (MAI;

Schraw and Dennison, 1994). Metakognicija je sposobnost nadgledanja i mišljenja nad vlastitim misaonim procesima, obuhvata metakognitivno znanje i metakognitivnu regulaciju. Metakognitivno znanje predstavlja znanje i svjesnost o vlastitim sposobnostima i strategijama koje se odnose na učenje, te omogućava odabir adekvatnih strategija učenja. Metakognitivna regulacija predstavlja sposobnost kontrole i evaluacije sposobnosti učenja, rješavanja problema i sl. U cjelini gledano, metakognicija omogućava planiranje efikasnih strategija učenja, upotrebu adekvatnih strategija za rješavanje problema i usko je vezana za akademsko postignuće, kao i za uspješno rješavanje problema.

5. Stavovi i znanje volontera i nevolontera o volonterskim programima su definisani setom pitanja u uvodnom dijelu upitnika, a kojima su se prikupljale informacije o znanju o volontiranju, stavovima i očekivanjima od volontiranja, te profilirati motivi koji čine osnovu za opredjeljivanje ispitanika na volontiranje.

2.3. INSTRUMENTI

U istraživanju će se koristiti 5 instrumenta za mjerenje pomenutih sposobnosti i njihovih dimenzija. Prilikom opisa instrumenta osvrnućemo se na značenje rezultata u odnosu na zastupljenost osobina:

UPITNIK LIČNOSTI IPIP 50
(INTERNATIONAL PERSONALITY
ITEM POOL SCALE, GOLDBERG,
1992)

Za procjenu ličnosti će se koristiti International Personality Item Pool skale sa 50 ajtema (Goldberg, 1992). Skala mjeri pet faktora ličnosti- ekstraverzija, saradljivost, savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost. Svaka od navedenih osobina ličnosti je predstavljena sa 10 ajtema u obliku kratkih jednoznačnih tvrdnji pisanih u prvom licu jednine. Na skali Likertovog tipa od 1 do 5 učesnici treba da odrede u kojoj se mjeri navedena tvrdnja odnosi na njih (1- potpuno netačno, 5 – potpuno tačno). Veće vrijednosti aritmetičke sredine na navedenim podskalama upućuje na zastupljenost pozitivnog pola navedenih osobina i obratno.

INVENTAR INTERPERSONALNE
KOMPETENCIJE (INTERPERSONAL
COMPETENCE QUESTIONNAIRE,
BURMESTER I SAR., 1988)

Inventar socijalne kompetencije mjeri socijalne vještine kroz nekoliko domena. Sadrži 40 ajtema od kojih svaka tvrdnja opisuje određene socijalne situacije. Navedena skala se sastoji od pet domena koji su izražena putem osam tvrdnji: iniciranje socijalnog kontakta, pružanje emocionalne podrške, rješavanje konflikta, intimna otvorenost (objelodanjivanje intimnih informacija), negativno samopotvrđivanje/nedostatak asertivnosti. Na skali Likertovog tipa od 1 do 5 učesnici treba da odrede u kojoj se mjeri navedena tvrdnja odnosi na njih.

MODIFIKOVANA BOGARDUSOVA
SKALA SOCIJALNE DISTANCE

U Istraživanju se koristila modifikovana Bogardusova skala za mjerenje socijalne distance. Skala je modifikovana u skladu sa našim podnebljem ali i specifičnostima socijalno osjetljivih volonterskih programa. Putem skorova na skali pokušaće se utvrditi stepen zastupljenosti distance prema ugroženim grupama stanovništva (Romi, osobe sa posebnim potrebama, osobe bez roditelja, HIV pozitivne osobe i sl.). Što je vrijednost na skali manja veća je socijalna

INVENTAR METAKOGNITIVNE
SVJESNOSTI (METACOGNITIVE
AWARENESS INVENTORY;
SCHRAW AND DENNISON, 1994)

distanca prema pomenutom narodu/grupi i obratno.

Instrument obuhvata mjerenje širokog spektra metakognitivnih sposobnosti adolescenata i odraslih osoba: znanje o kognitivnim procesima (obuhvata: svjesnost o vlastitom znanju, procesima mišljenja, kao i procesima učenja i usvajanja znanja) i regulacija kognitivnih procesa (uključuje: svjesnost o potrebi za planiranje, upravljanje informacijama, nadgledanje, evaluacija i otklanjanje grešaka prilikom misaonog procesa). Skala je sačinjena od 52 ajtema, a odgovori se pružaju na petostepenoj skali (1- u potpunosti se ne slažem, 5- u potpunosti se slažem). Veće vrijednosti upućuju na veću razvijenost metakognicije i obratno.

ZNANJE I STAVOVI
O VOLONTIRANJU

Za navedeno istraživanje konstruisan je upitnik kojim su se ispitalo znanje i stavovi volontera i nevolontera o volontiranju, volontersko iskustvo, zainteresovanost za različite volonterske programe, motivacija za volontiranje, prijedlozi za volonterske programe i sl. U navedenom upitniku je uvršten set socio-demografskih pitanja. Navedeni podaci su predloženi na deskriptivnom nivou (frekvencije, procenti i sl.).

2.4. UZORAK

CILJNA POPULACIJA

Ciljnu populaciju ispitivanja čini volonterski aktivna i volonterski neaktivna populacija stanovništva Bosne i Hercegovine, uzrasta od 15 godina (i starija) (15+). [Populacija volontera uključena u istraživanje čine osobe koje su volontirale u okviru Lokalnih volonterskih servisa i/ili drugih nevladinih organizacija najmanje 3 mjeseca ili da je bila volonterski aktivna minimalno tri puta u okviru određenih volonterskih programa.](#)

UZORAČKI OKVIR

Okvir za izbor uzorka čini spisak svih volontera u bazama Lokalnih volonterskih servisa i drugih nevladinih organizacija, kao i volonterski neaktivno stanovništvo u lokalnim zajednicama u kojima egzistiraju Lokalni volonterski servisi. Bilo je bitno dvije navedene grupe ujednačiti prema bitnim socio-demografskim karakteristikama. U istraživanju su zastupljene dvije dominantne uzrasne kategorije (15-30, 30+).

DIZAJN UZORKA

Riječ je stratifikovanom uzorku podjenjenom u 6 stratuma tj. opština u kojima funkcionišu lokalni volonterski servisi (Srebrenica, Banjaluka, Dobo, Trebinje, Sarajevo i Tuzla).

Prilikom dizajniranja uzorka djelimično se odstupilo od striktno strukture uzorka proporcionalne broju stanovnika za pojedine teritorijalne oblasti na nivou entiteta. Da bi se za svaku od navedenih geografskih područja obezbijedila dovoljna veličina uzorka, za zadatak preciznost ocjena, izvršena je odgovarajuća alokacija uzorka prema stratumima za svaki od navedenih entiteta, a u cilju analize podataka na nivou pojedinačnih opština. U donjoj tabeli je prikazan planirana struktura uzorka istraživanja.

TABELA 2
95% INTERVAL POVJERENJA
ZA OCJENU PROPORCIJE 0.5

RS		NV	V	FBiH		NV	V
Banjaluka	400	200	200	Sarajevo	600	300	300
Srebrenica	150	75	75	Tuzla	200	100	100
Doboj	300	150	150	Total	800	400	4000
Trebinje	150	75	75				
Total	1000	500	500				

Metodom slučajnog izbora ispitani su volonteri određenih uzrasnih kategorija sa liste svih volontera registrovanih u bazama lokalnih volonterskih servisa i nekih organizacija civilnog društva koje angažuju volontere, a preduslov je bio da je volonter aktivno učestvovao u nekim od volonterskih programa najmanje tri puta tj. da je bio volonterski aktivan 3 mjeseca i da su u skladu sa definisanim uzorkom stariji od 14 godina (15 godina i više).

Prigodnim uzorkovanjem se obavilo ispitivanje nevolontera tj. osoba koje nikada nisu učestvovala u volontiranju u bilo kom obliku i koje su starije od 14 godina. U donjoj tabeli je prikazana struktura uzorka nakon završenog terenskog rada.

TABELA 3
STRUKTURA UZORKA NAKON
SPROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

RS		NV	V	FBiH		NV	V
Banjaluka	399	199	200	Sarajevo	603	301	302
Srebrenica	150	76	74	Tuzla	200	100	100
Doboj	240	147	93	Total	803	401	402
Trebinje	150	75	75				
Total	939	497	442				

U cilju dobijanja homogenog uzorka u okviru ispitanih grupa volontera i nevolontera, ispitnici su ujednačeni prema dvije okvirne uzraste kategorije (od 15 do 30 godina i stariji od 30 godina). U poglavlju rezultati su predstavljene socio-demografske karakteristike za obe grupe ispitanika.

2.5. PROCEDURA ISPITIVANJA/TERENSKI RADNICI

Rad na terenu je obavljen od strane obučanih anketara koji su odabrani na osnovu svog prethodnog angažmana i uzornog rada na nivou lokalnih volonterskih servisa. Anketari su prevashodno bile osobe na završnoj godini fakulteta, kao što je psihologija, socijalni rad i sl. Prije početka terenskog rada supervizori i anketari svih volonterskih servisa su prošli kroz edukaciju na kojoj su se upoznali sa procedurama rada, upitnikom istraživanja i načinom njegove primjene. Edukaciju anketara i supervizora obavili su članovi istraživačkog tima OKC-

a, psiholozi sa višegodišnjim iskustvom u volonterskim programima. Terenski rad se proveo u periodu od septembra i oktobra mjeseca 2010. godine, istovremeno u svim odabranim lokacijama istraživanja.

Cjelokupni proces terenskog rada je nadgledan od strane mreže supervizora, obezbijedene u cilju što kvalitetnijeg provođenja terenskog rada. Na nivou svakog Lokalnog volonterskog servisa imenovana je odgovorna osoba koja poznaje stanje na terenu u pogledu dostupnosti ispitane populacije i volonterskih aktivnosti. Supervizori su konstantno vršili kontrolu terenskog rada i pružali neophodno podršku anketarima u cilju što veće dostupnosti ciljane populacije.

2.6. LOGIČKA KONTROLA/OBRADA PODATAKA

Tokom terenskog rada vršena je kontrola kvalitete rada, tačnije, slučajnim odabirom vršena je logička kontrola upitnika tj. dosljednost davanja odgovora, popunjenost ankete i sl. Neadekvatno popunjene ankete nisu ušle u proces unosa i obrade. [Konstantna kontrola terenskog rada u vidu nadgledanja procesa istraživanja i kontrole logičnosti popunjenih upitnika je omogućila da se terenski dio rada obavi bez poteškoća.](#)

Nakon logičke kontrole upitnika izvršen je unos podataka tokom novembra mjeseca u posebno napravljenu matricu. Obrada podataka je vršena putem statističkog programa SPSS-a 17.0 (Statistical Package for Social Science). Prilikom analize primjenjene su deskriptivne statističke mjere, kao i statistika zaključivanja (t-test, analiza varijanse).

2.7. ETIČKI ASPEKT ISTRAŽIVANJA

S obzirom da se ispitivanje u potpunosti baziralo na dobrovoljnosti i anonimnosti, te da indentitet svih ispitanika ni na koji način nije bio ugrožen prilikom ispitivanja, kao i prilikom prezentovanja podataka, u potpunosti je zagantovana i ispoštovana zaštita ličnog i socijalnog integriteta svih učesnika ispitivanja.

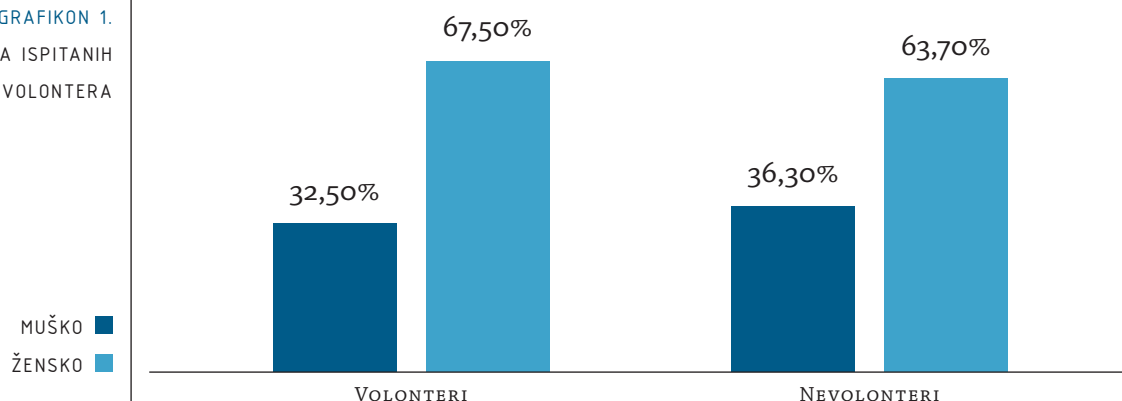
3. REZULTATI

Istraživanjem je obuhvaćeno 1742 ispitanika, 844 volontera i 898 nevolontera. U Banjaluci je ispitano 399 ispitanika, u Sarajevu 603 ispitanika, u Srebrenici 150, u Doboju 240, Trebinju 150 i Tuzli 200 ispitanika. U poglavlju Uzorak je prikazana detaljna struktura ispitanika volontera i nevolontera prema lokacijama ispitivanja. Prije nego što pređemo na detaljnu analizu osobina ličnosti volontera i nevolontera, te karakteristika znanja i stavova o volontiranju osvrnućemo se na neke od bitnih socio-demografskih karakteristika ispitanika.

3.1. SOCIO-DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ISPITANIH VOLONTERA I NEVOLONTERA

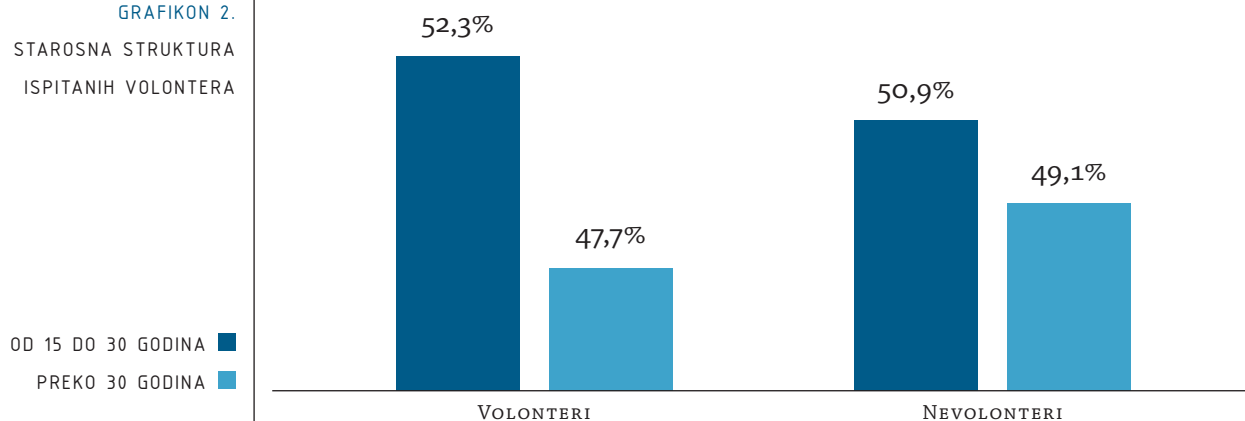
Ako uzmemo u obzir polnu strukturu ispitanika, ukupno je ispitano 594 muškaraca i 1131 osoba ženskog pola. Na donjem grafikonu možemo da vidimo detaljnu polnu strukturu ispitanih volontera i nevolontera.

GRAFIKON 1.
POLNA STRUKTURA ISPITANIH
VOLONTERA I NEVOLONTERA

Bitno je naglasiti da je prisutan jednak omjer muškaraca i žena u okviru grupa volontera i nevolontera. Ujednačen omjer muškaraca i žena, tačnije, homogena polna struktura volontera i nevolontera, pruža mogućnost pouzdanog zaključivanja o odnosu volontiranja i karakteristika ličnosti.

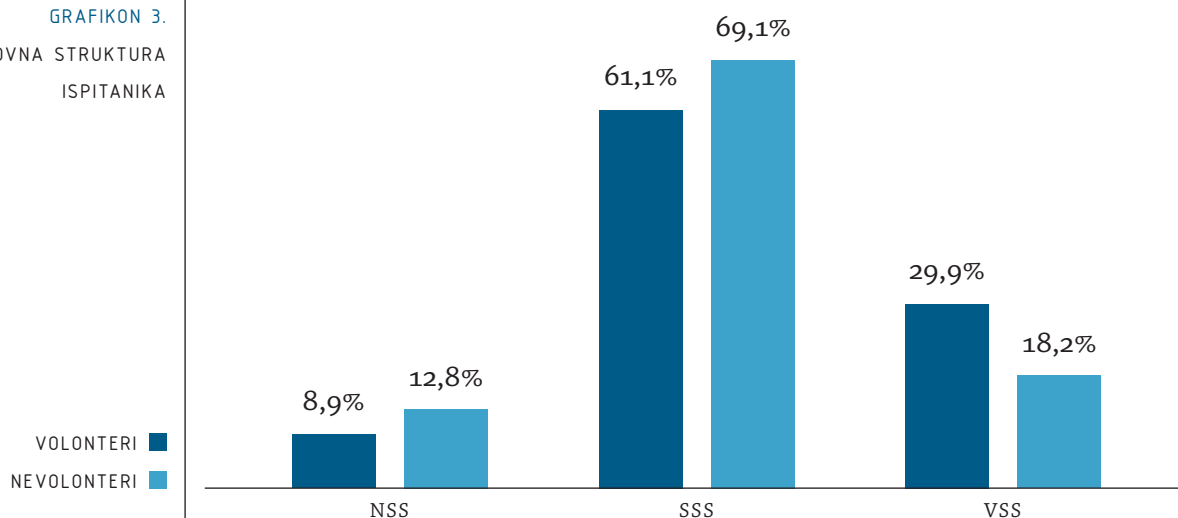
GRAFIKON 2.
STAROSNA STRUKTURA
ISPITANIH VOLONTERA

Starosna struktura ispitanih volontera i nevolontera je ujednačena prema dvijema, okvirnim starosnim, kategorijama ispitanika. Ujednačenost starosnih kategorija omogućava homogenizaciju i kontrolu iskustvenih varijacija sposobnosti i predznanja ispitanika.

GRAFIKON 3.

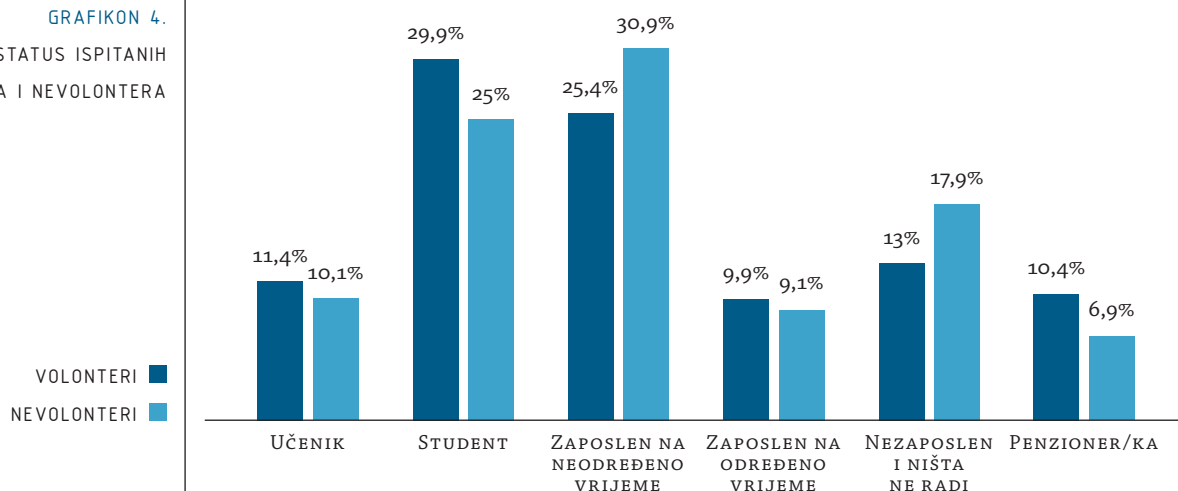
OBRAZOVNA STRUKTURA
ISPITANIKA

U grafikonu 3 je prikazana obrazovna struktura ispitanika, nešto veći broj ispitanih volontera se nalazi u grupi ispitanika sa visokom stručnom spremom i to u 29,9% slučajeva u odnosu na ispitanice nevolontere (18,2%). Volonteri sa srednjom stručnom spremom su zastupljeni u nešto manjem broju (61,1%) u odnosu na nevolontere (69,1%).

GRAFIKON 4.

RADNI STATUS ISPITANIH
VOLONTERA I NEVOLONTERA

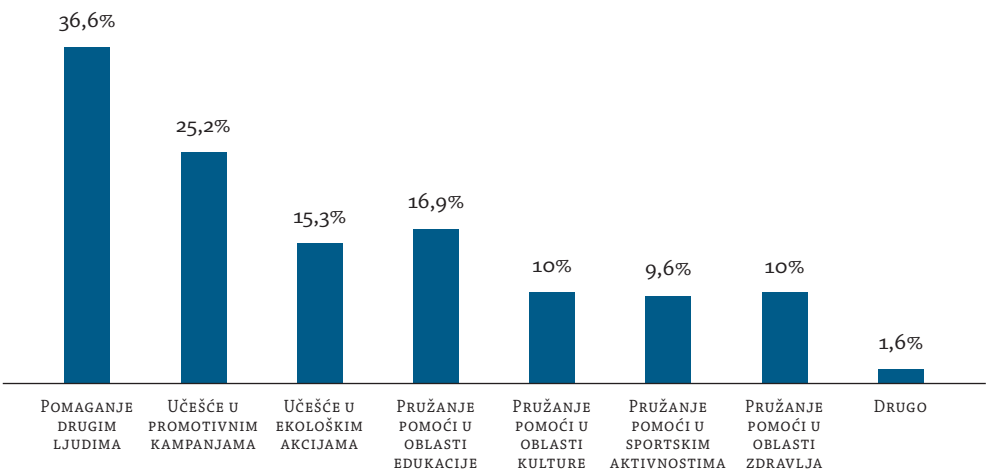

Najveći procenat ispitanih volontera se nalazi u kategoriji studenata (29,9%), ali i među osobama zaposlenim na neodređeno vrijeme (25,4%) dok se na trećem mjestu nalaze nezaposlene osobe (13,5%).

3.2. KARAKTERISTIKE VOLONTIRANJA

Kao što je već i navedeno, istraživanjem je obuhvaćeno 844 volontera i 898 nevolontra proporcionalno raspoređenih u opštine u kojima djeluju lokalni volonterski servisi. U narednom setu rezultata fokusiraćemo se na znanje i stavove o volontiranju među ispitanim volonterima i nevolonterima prema lokacijama djelovanja lokalnih volonterskih servisa, ali i u odnosu na cjelokupni uzorak.

GRAFIKON 5.
OBLASTI VOLONTIRANJA
ISPITANIKA

Na gornjem grafikonu možemo uočiti da je najveći procenat ispitanih volontera, njih 36,6% učestvovalo u aktivnostima pomaganja drugim ljudima, zatim slijedi učešće u promotivnim kampanjama (25,2%), pružanje pomoći u oblasti edukacije (16,9%) i učešće u ekološkim akcijama (15,3%). Pružanje pomoći u oblasti kulture, zdravlja i sportskim aktivnostima kao oblast volontiranja navodi oko 10% ispitanika.

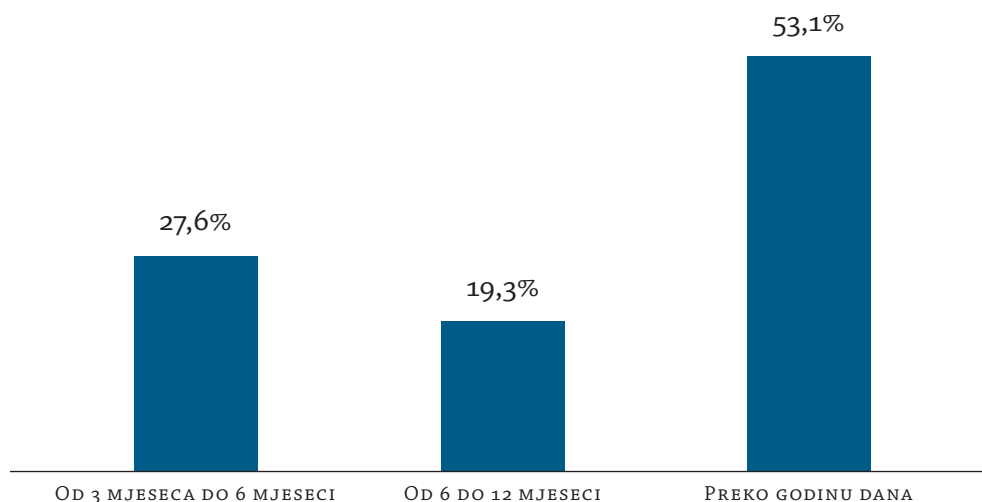
TABELA 4
OBLASTI VOLONTIRANJA
ISPITANIKA PREMA LOKACIJAMA
ISPITIVANJA

Oblasti volontiranja	Banja Luka	Doboj	Sarajevo	Srebrenica	Trebinje	Tuzla
pomaganje drugim ljudima	45,5	30,3	37,1	31,3	25,3	37,5
učesće u promotivnim kampanjama	21	25,3	27,5	25,3	20,7	29,5
učesće u ekološkim akcijama	11,3	19,1	12,3	28,7	21,3	13
pružanje pomoći u oblasti edukacije	16,8	14,9	14,8	19,3	15,3	25
pružanje pomoći u oblasti kulture	13	8,7	6,5	21,3	9,3	8
pružanje pomoći u sportskim aktivnostima	7,8	10	6,1	19,3	12,7	14
pružanje pomoći u oblasti zdravlja	9,3	12,4	7,1	10	7,3	19
drugo	1,8	0,4	2,8	0,7	0,7	0,5

Ukoliko poredimo oblasti volontiranja volontera prema lokacijama ispitivanja možemo uočiti da se u svim navedenim opštinama ističe pomaganje drugim ljudima, učešće u promotivnim kampanjama, zatim učešće u ekološkim akcijama, posebno Srebrenici, kao i pružanje pomoći u oblasti edukacije. Takođe, u Srebrenici dolazi do isticanja učešća volontera u oblasti kulture (21,3%) u poređenju sa drugim lokacijama.

Ispitani volonteri su u najvećem broju kao druge oblasti volontiranja navodili radne akcije, dobrovoljno davanje krvi, rad u Crvenom krstu, ali i volontiranje kao sticanje uslova za polaganje stručnog ispita.

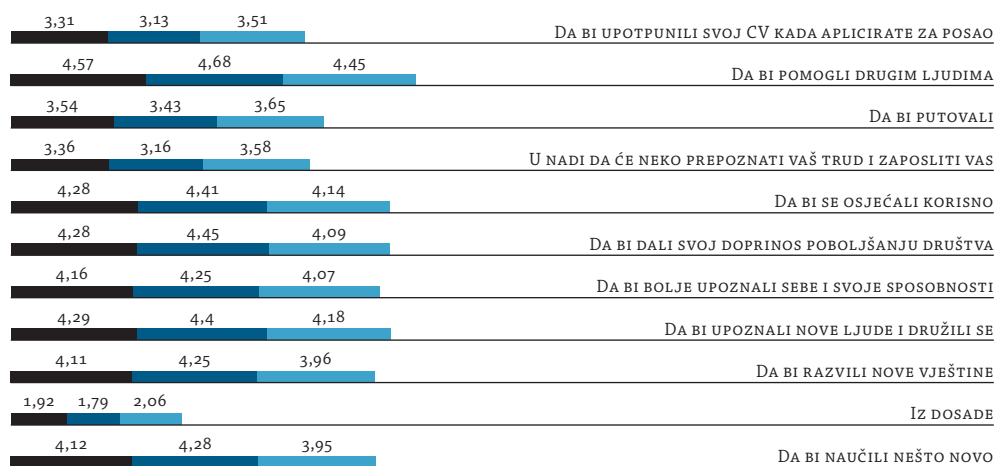
GRAFIKON 6.
DUŽINA VOLONTERSKOG
ISKUSTVA ISPITANIH
VOLONTERA

Najveći procenat ispitanih volontera u ovom istraživanju se nalaze u grupi volontera koji su volontirali u periodu dužem od godinu dana (53,1%), zatim u periodu od 3 do 6 mjeseci (27,6%) i u periodu od 6 do 12 mjeseci (19,3%).

GRAFIKON 7.
RAZLOZI VOLONTIRANJA
VOLONTERA I POTENCIJALNI
RAZLOZI VOLONTIRANJA
NEVOLONTERA

AS TOTAL ■
AS VOLONTERI ■
AS NEVOLONTERI ■

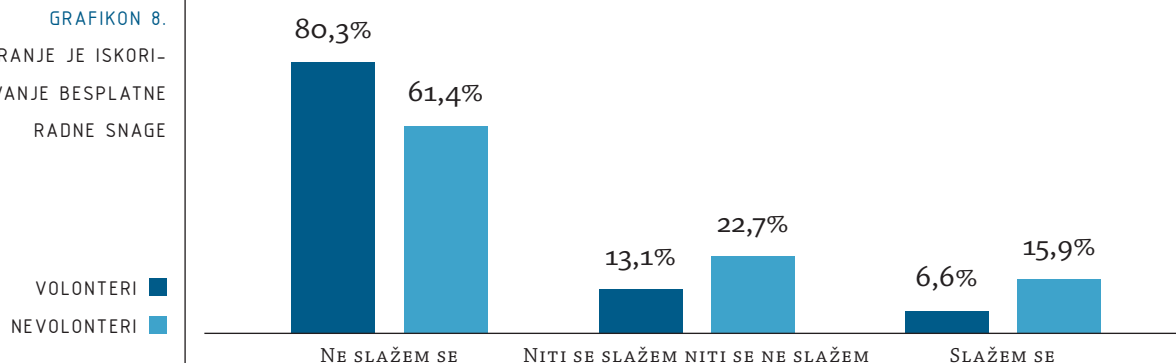

Kao vodeći motivi/razlozi volontiranja kod volontera i kod nevolontera se ističu: težnja pomaganja drugim ljudima, upoznavanje novih ljudi i druženje, osjećaj korisnosti, pružanje doprinosa poboljšanju društva i sl. Vodeći motivi volontiranja i nevolontiranja kod obe grupe ispitanika su identični, sa razlikom što se na drugom mjestu kao vodeći motiv za volontiranje kod nevolontera ističe želja za upoznavanjem novih ljudi i druženjem, a kod volontera želja da daju doprinos poboljšavanju društva. Navedeni rezultati su uočljivi na osnovu vrijednosti aritmetičkih sredina za svaki od pojedinih razloga. Veća aritmetička sredina (AS) upućuje na veći uticaj određenog razloga prilikom opredjeljivanja za volontiranje i obratno.

3.3. STAVOVI PREMA VOLONTIRANJU

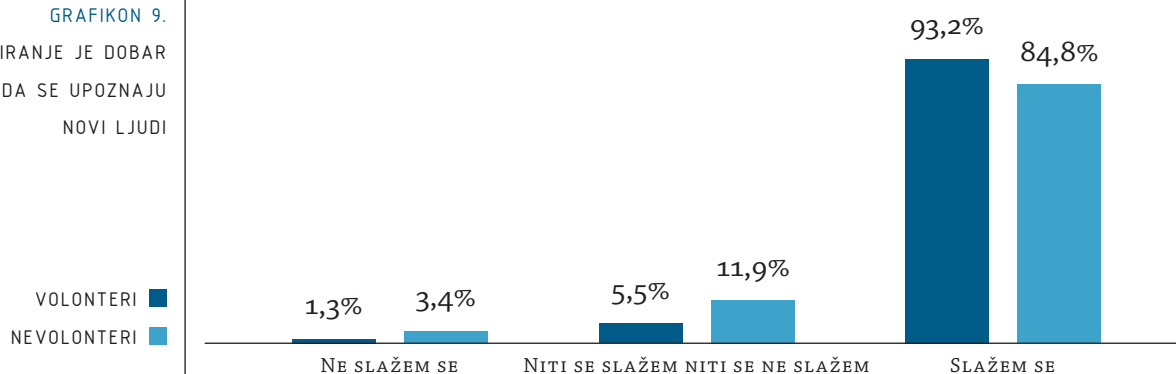
U narednom poglavlju ćemo prikazati rezultate koji se odnose na stavove prema volontiranju poredeći pri tome stavove volontera i nevolontera u navedenoj oblasti. U predloženim grafikonima izraženi su procentualno stavovi slaganja tj. neslaganja ispitanika sa tvrdnjama koje odražavaju stavove i pogled na volontiranje.

GRAFIKON 8.
VOLONTIRANJE JE ISKORIŠTAVANJE BESPLATNE
RADNE SNAGE

Na osnovu gornjeg grafikona možemo zaključiti da se najveći procenat ispitanika ne slaže sa tvrdnjom da je volontiranje iskorištavanje besplatne radne snage. Pozitivan stav prema volontiranju izražava nešto veći broj volontera (80,3%) u odnosu na nevolontere (61,4%).

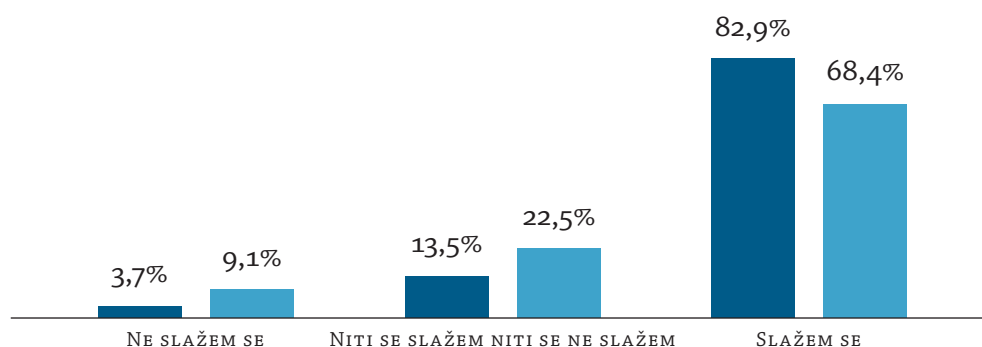
GRAFIKON 9.
VOLONTIRANJE JE DOBAR
NAČIN DA SE UPOZNAJU
NOVI LJUDI

Veliki procenat ispitanih volontera i nevolontera smatra da je volontiranje dobar način da se upoznaju novi ljudi i da se druži. Navedeni stav ima veliki broj volontera (93,2%) i nevolontera (84,8%).

GRAFIKON 10.
VOLONTIRANJEM MOGU DA SE
RIJEŠE NEKI PROBLEMI
U ZAJEDNICI

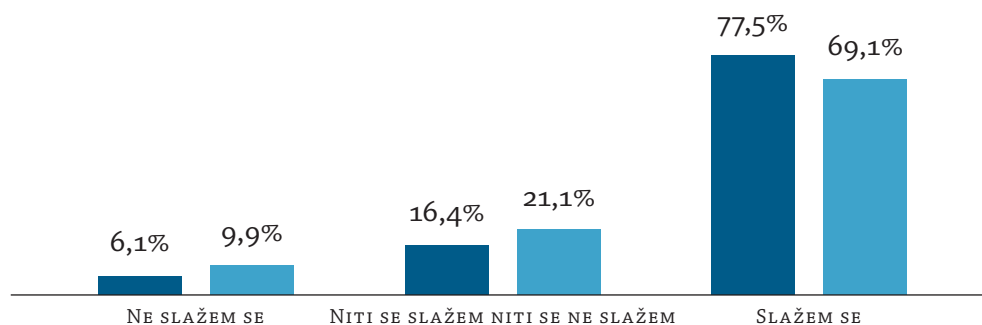
VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

Što se tiče viđenja volontiranja kao načina rješavanja problema u zajednici nevolonteri su nešto sumnjičaviji u odnosu na volontere. Oko 83% volontera i 68,4% nevolontera smatra da se volontiranjem mogu riješiti problemi u zajednici. Oko 22% ispitanih nevolontera je neodlučno po pitanju navedene tvrdnje.

GRAFIKON 11.
VOLONTIRANJEM MOGU DA
STEKNEM RAZLIČITA ISKUSTVA
KOJA ĆE MI U BUDUĆNOSTI PO-
MOĆI DA SE LAKŠE ZAPOSIM

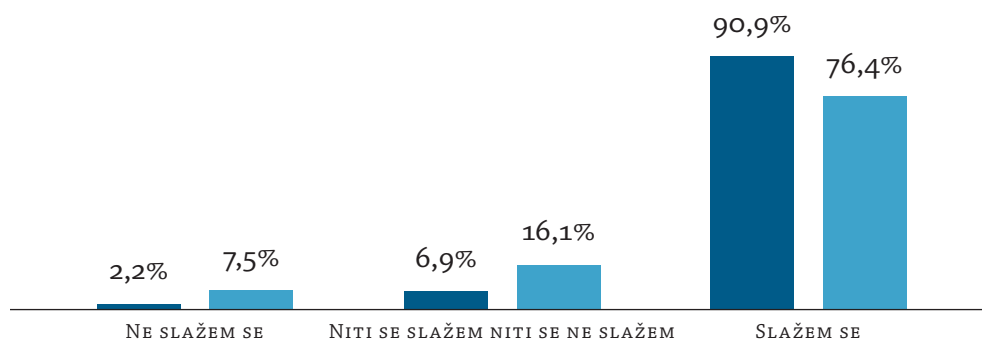
VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

Pozitivan stav prema volontiranju kao pogodnom načinu za sticanje profesionalnih vještina ima 77,5% volontera i oko 69% nevolontera. Oko 16% volontera i 21% nevolontera imaju sumnjičav stav u pogledu uticaja volontiranja na razvoj profesionalnih vještina.

GRAFIKON 12.
VOLONTIRANJEM SE STIČE NOVO
ISKUSTVO KOJE MOŽE DA ME
OBOGATI KAO LIČNOST

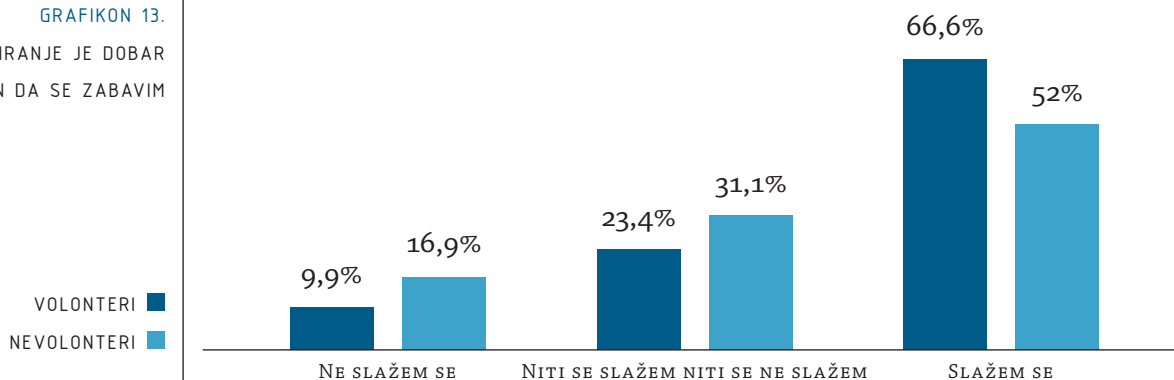
VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

Veći procenat volontera (oko 91%) navodi da se volonterskim iskustvom osoba može obogatiti kao ličnost u poređenju sa nevolonterima (oko 76%). Nevolonteri su u pogledu slaganja sa navedenom tvrdnjom neodlučniji (16,1%).

GRAFIKON 13.

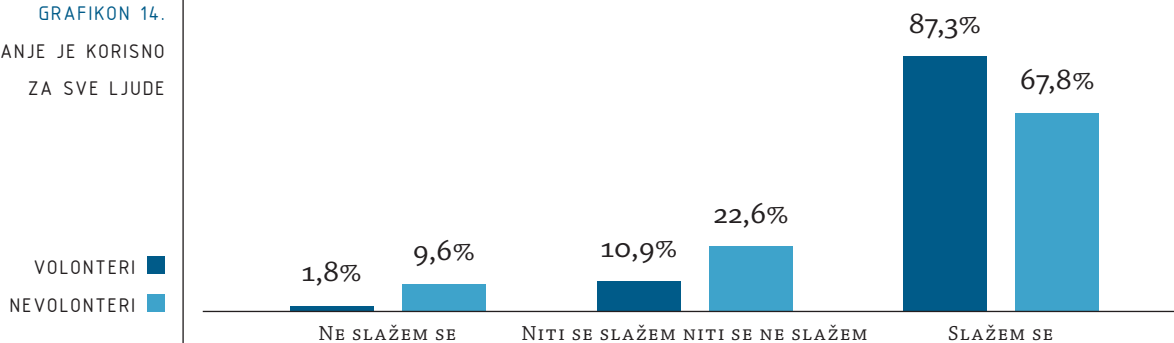
VOLONTIRANJE JE DOBAR
NAČIN DA SE ZABAVIM

Oko 67% volontera smatra da je volontiranje dobar način da se osoba zabavi, u poređenju sa 52% nevolontera. Nešto veći procenat volontera i nevolontera, u poređenju sa gornjim tvrdnjama, smatra da volontiranje nije dobar način da se osoba zabavi.

GRAFIKON 14.

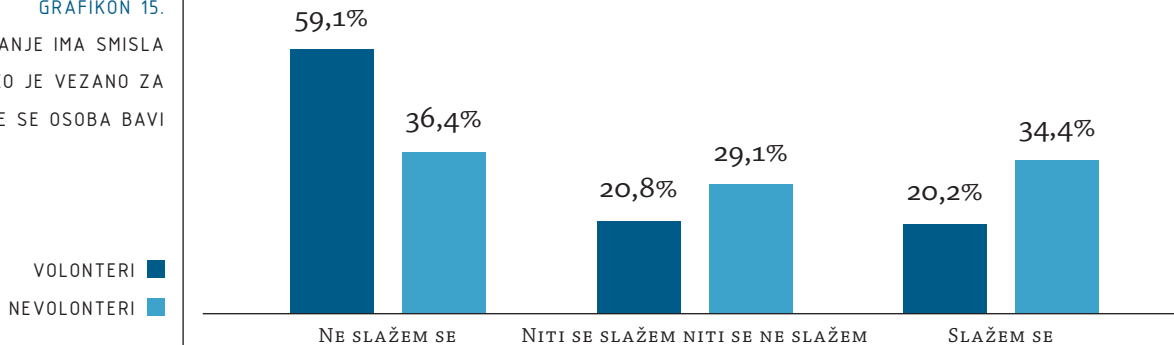
VOLONTIRANJE JE KORISNO
ZA SVE LJUDE

Pozitivniji stav, prema gore navedenoj tvrdnji, ističe 87,3% volontera i 67,8% nevolontera. Nevolonteri su u nešto većem procentu (22,6%) neodlučni u pogledu izjašnjavanja da li je volontiranje korisno za sve ljude.

GRAFIKON 15.

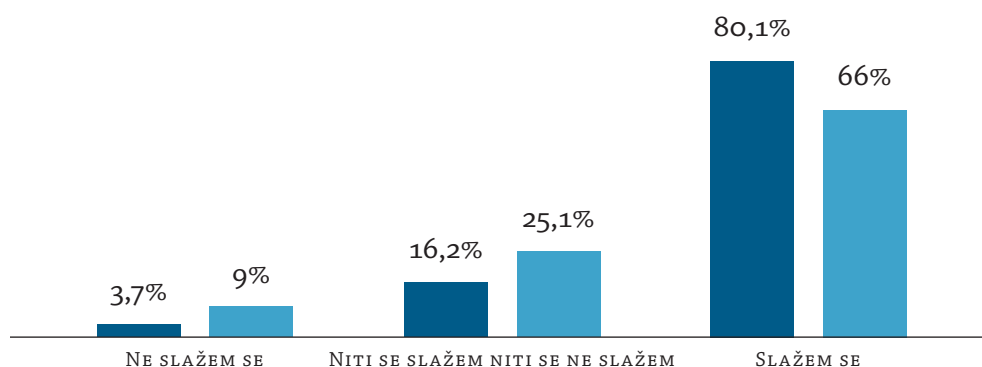
VOLONTIRANJE IMA SMISLA
SAMO AKO JE VEZANO ZA
ONO ČIME SE OSOBA BAVI

Nešto veći procenat nevolontera se slaže sa tvrdnjom da volontiranje ima smisla ukoliko je vezano za ono čime se osoba bavi (34,4%), dok se oko 59,1% volontera ne slaže sa navedenom tvrdnjom.

GRAFIKON 16.
VOLONTIRANJE LJUDE
ČINI BOLJIM

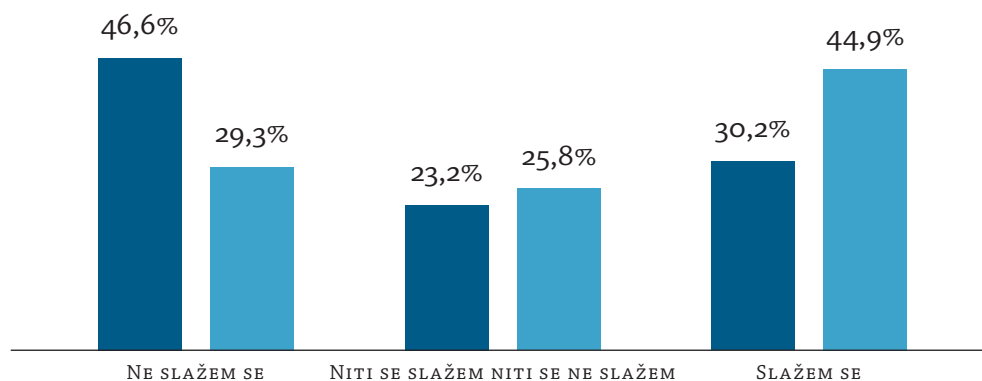
VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

Veći procenat volontera, njih 80,1%, smatra da volontiranje ljude čini boljim, dok su nevolonteri nešto neodlučniji u pogledu slaganja sa navedenom tvrdnjom, tačnije oko 25% nevolontera niti se slaže, niti se ne slaže sa navedenom tvrdnjom.

GRAFIKON 17.
VOLONTIRANJE JE ZA
MLADE LJUDE

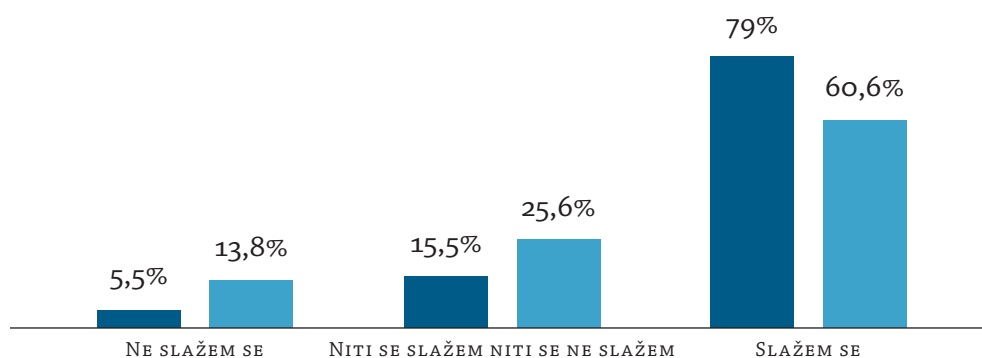
VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

Nešto veći postotak volontera (46,6%) se ne slaže sa tvrdnjom da je volontiranje za mlade ljude, u odnosu na 44,9% nevolontera koji smatraju da je volontiranje više namijenjeno mlađim ljudima.

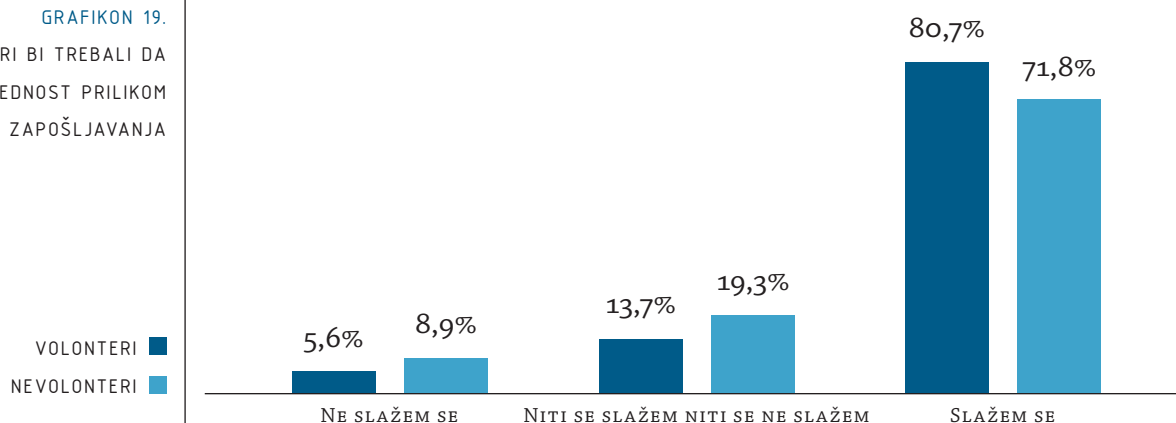
GRAFIKON 18.
VOLONTIRANJE BI TREBALO
DA BUDE SASTAVNI DIO
ŠKOLOVANJA

VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

Veliki procenat volontera (79%), ali i nevolontera (60,6%) smatra da bi volontiranje trebalo da bude sastavni dio školovanja. Nešto veći procenat nevolontera, oko 25,6%, je neodlučno po pitanju procjene navedene tvrdnje.

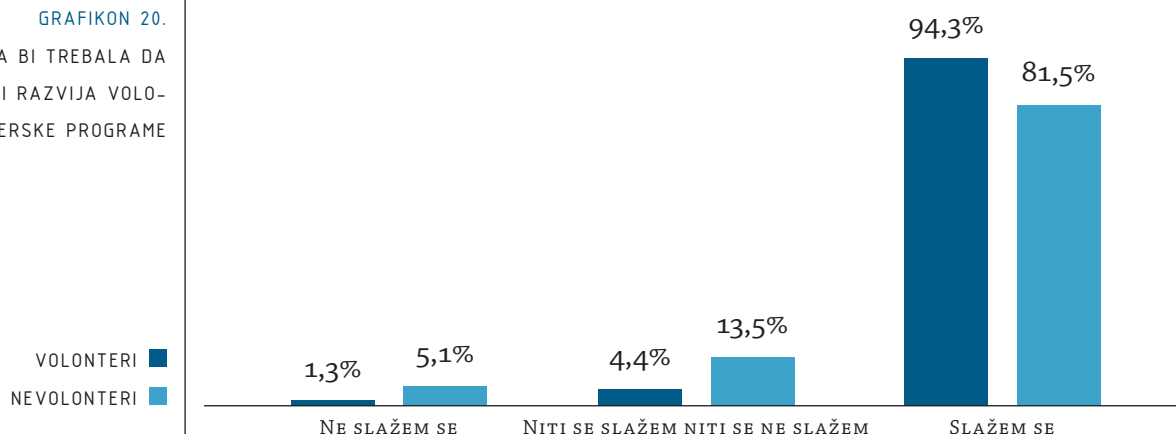
GRAFIKON 19.
VOLONTERI BI TREBALI DA
IMAJU PREDNOST PRILIKOM
ZAPOŠLJAVANJA

Ukoliko posmatramo gornji grafikon možemo uočiti da, generalno gledajući, i volonteri i nevolonteri imaju pozitivan stav prema tvrdnji koja se odnosi na to da bi volonteri trebali da imaju prednost prilikom zapošljavanja.

Takođe, na donjem grafikonu možemo uočiti da značajan procenat volontera (94,3%) i nevolontera (81,5%) smatra bi država trebala da podstiče i razvija volonterske programe.

GRAFIKON 20.
DRŽAVA BI TREBALA DA
PODSTIČE I RAZVIJA VOLO-
NTERSKE PROGRAME

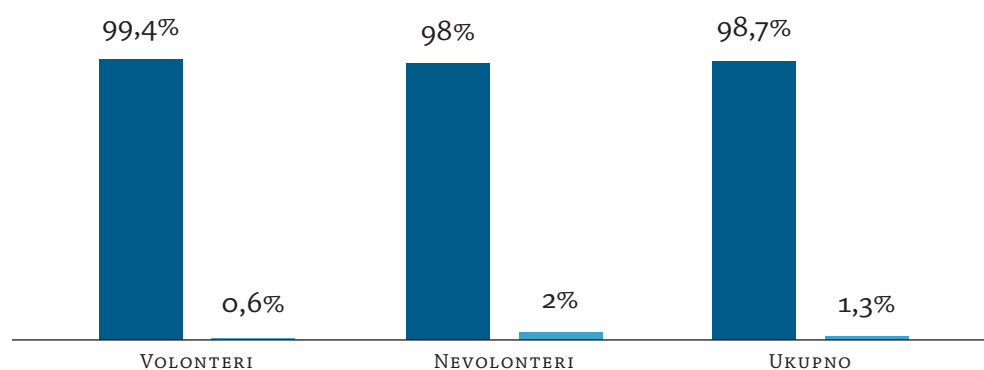
3.4. ZNANJE O VOLONTIRANJU

U navedenom poglavlju ćemo prikazati odgovore koji se odnose na poznavanje osnovnih karakteristika i pravila volontiranja. Navedeni set pitanja čine tvrdnje koje su ispitanici

ocjenjivali kao tačnim i netačnim. Radi lakšeg uvida u poznavanje osnovnih postavki volontiranja prikazali smo odgovore cjelokupnog uzorka (ukupno), ali i za podgrupe volontera i nevolontera.

GRAFIKON 21.
VOLONTIRANJE JE AKTIVNOST
KOJA SE OBAVLJA
DOBROVOLJNO

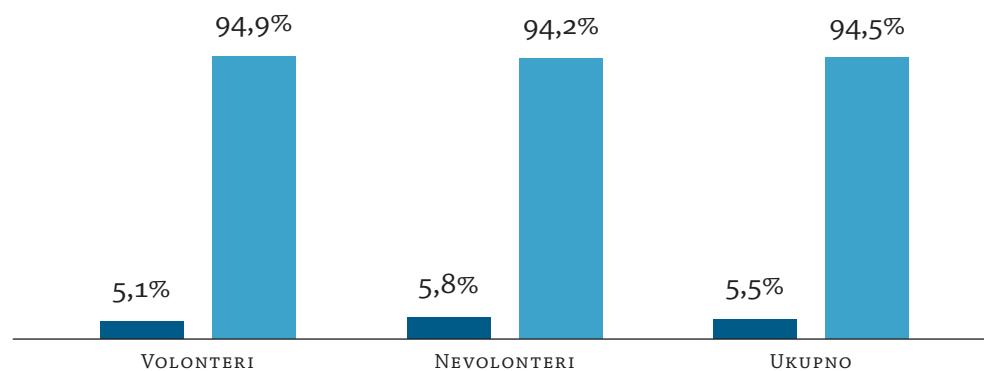
TAČNO ■
NETAČNO ■

Najveći procenat ispitanika, njih 98, 7%, smatra tačnim tvrdnju da je volontiranje aktivnost koja se obavlja dobrovoljno. Podjednak broj volontera i nevolontera smatraju tačnom navedenu tvrdnju.

GRAFIKON 22.
VOLONTIRANJEM SE
ZARAĐUJE NOVAC

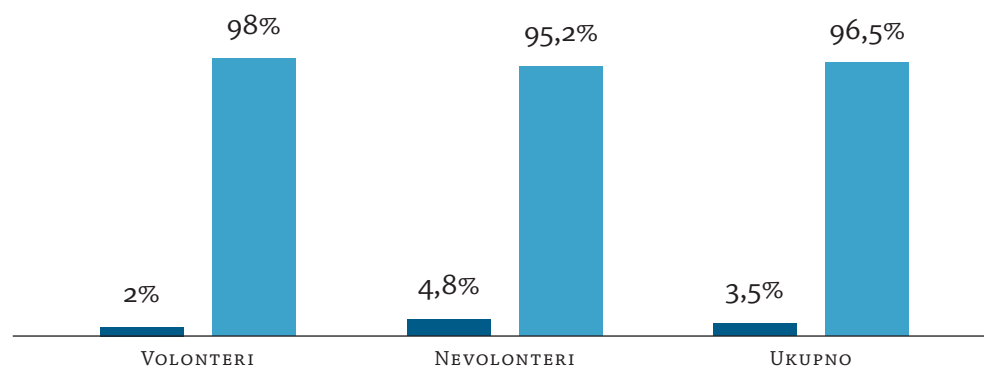
TAČNO ■
NETAČNO ■

Najveći procenat ispitanika, njih 94,5%, smatraju netačnom tvrdnju da se volontiranjem zarađuje novac. Podjednak broj volontera i nevolontera smatraju navedenu tvrdnju netačnom.

GRAFIKON 23.
VOLONTIRANJE JE OBAVEZNO

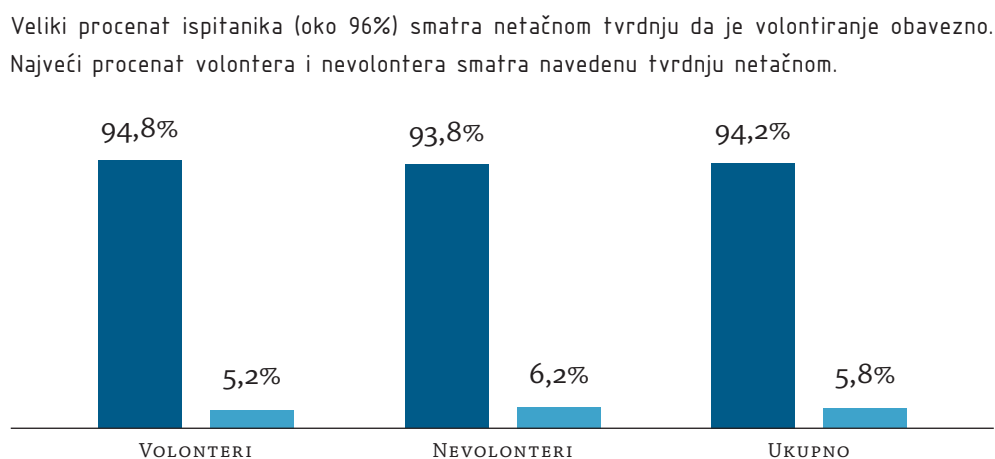
TAČNO ■
NETAČNO ■

GRAFIKON 24.

VOLONTIRANJE JE DOBROVOLJNI
RAD KOJI POJEDINAC OBAVLJA
BEZ NOVČANE NAKNADE U
DRUŠTVENO KORISNE SVRHE

TAČNO ■
NETAČNO ■

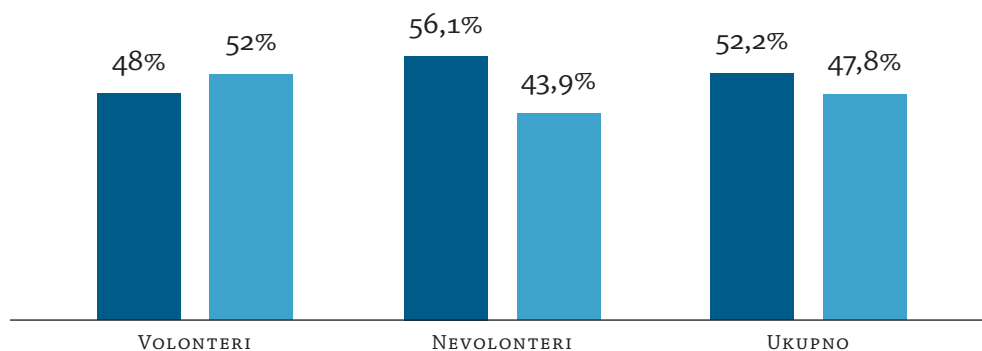

Na osnovu gornjeg grafikona možemo uočiti da najveći procenat ispitanika smatra tačnom tvrdnju (94,2%) da je volontiranje rad koji pojedinac obavlja bez novčane naknade u društveno korisne svrhe. Jako mali procenat ispitanika (oko 6%) smatra netačnom navedenu tvrdnju.

GRAFIKON 25.

SVE ŠTO SE RADI BEZ
NAKNADE JE VOLONTIRANJE

TAČNO ■
NETAČNO ■

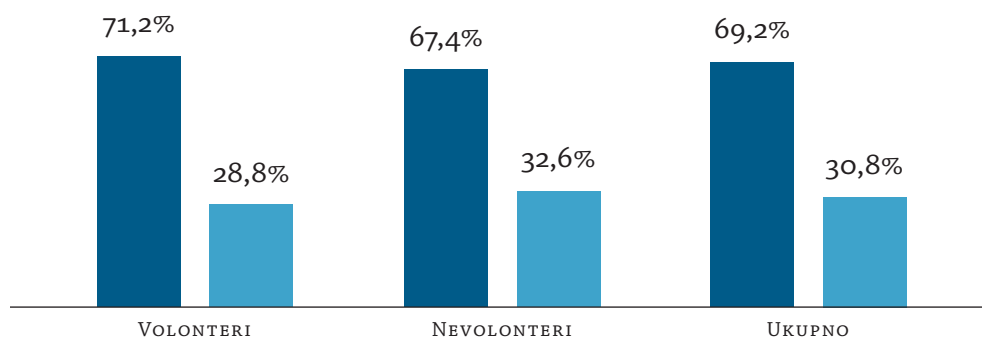

Na gornjem grafikonu možemo uočiti da oko 52% ispitanika smatra da je sve što se radi bez naknade volontiranje, dok oko 48% ispitanika smatra gornju tvrdnju netačnom. Nešto veći procenat ispitanika nevolontera (oko 56%) smatra gornju tvrdnju tačnom – Sve što se radi bez naknade je volontiranje, u odnosu na volontere (48%).

GRAFIKON 26.

PRIVATNE FIRME MOGU DA
ANGAŽUJU VOLONTERE

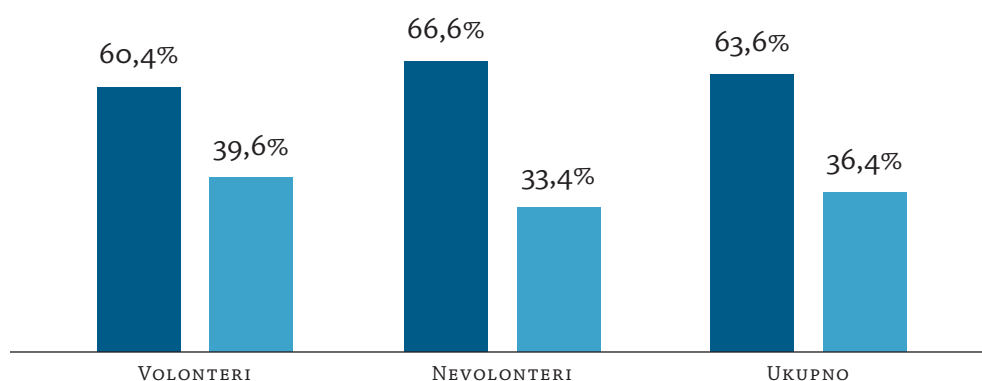
TAČNO ■
NETAČNO ■

GRAFIKON 27.
VOLONTIRANJE JE ISTO ŠTO
I HUMANITARNI RAD

TAČNO ■
NETAČNO ■

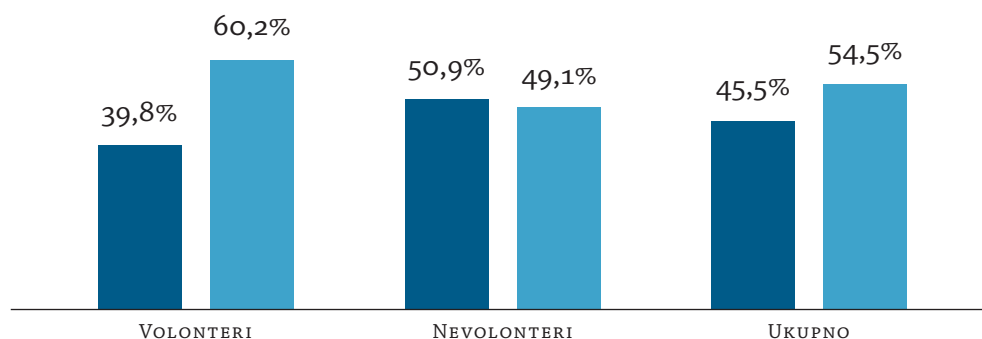
Oko 69% ispitanika smatra da privatne firme mogu da angažuju volontere, a ukoliko poredimo grupu volontera i nevolontera možemo uočiti da nešto veći procenat nevolontera, njih 32,6%, smatra netačnom gornju tvrdnju u poređenju sa grupom volontera (oko 29%).

GRAFIKON 28.
VOLONTIRANJE JE BESPLATNO
ODRAĐIVANJE PRIPRAVNIČKOG
STAŽA RADI STICANJE USLOVA ZA
POLAGANJE STRUČNOG ISPITA

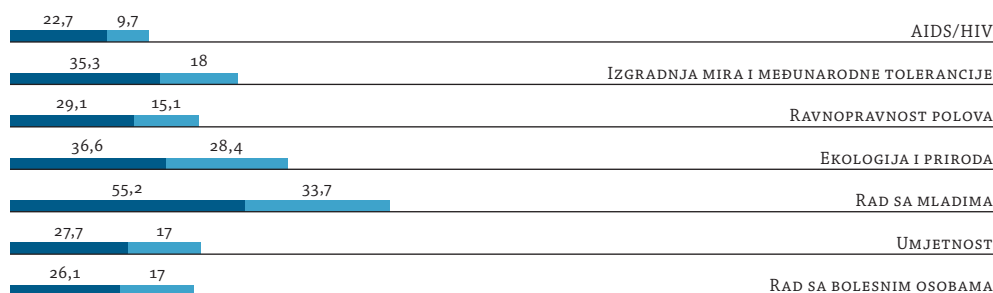
TAČNO ■
NETAČNO ■

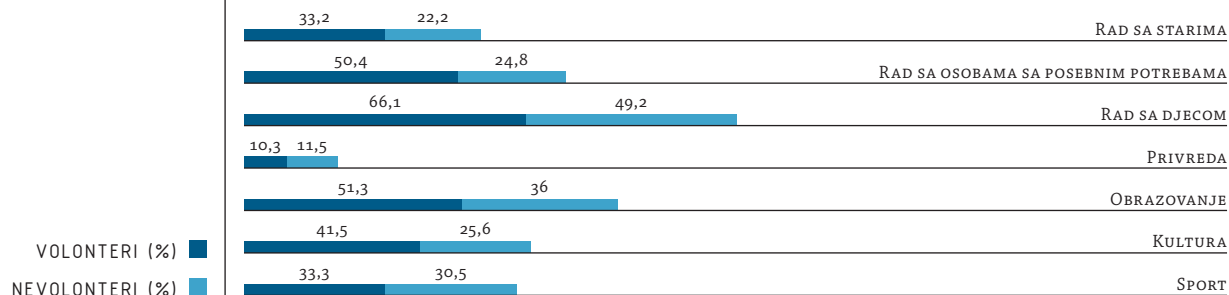
Oko 64% ispitanika smatra da je volontiranje isto što i humanitarni rad (63,6%). Ako poredimo grupu volontera i nevolontera veći procenat volontera, njih 39,6%, smatra da volontiranje nije isto što i dobrotvorni rad u poređenju sa grupom nevolontera (33,4%).

Oko 54 % ispitanika smatra netačnom tvrdnju da je volunteeranje besplatno odrađivanje pripravničkog staža radi sticanje uslova za polaganje stručnog ispita. Navedenu tvrdnju netačnom smatra nešto veći procenat volontera (60,2%) u poređenju sa nevolonterima (49,1%).

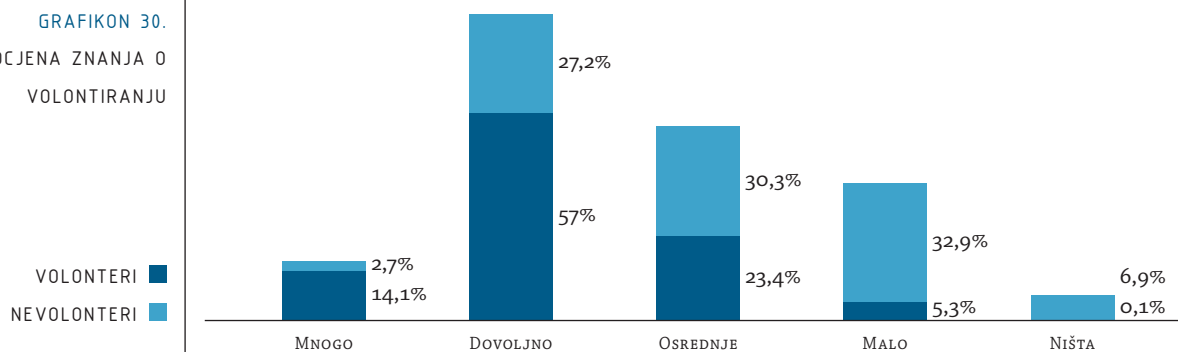
GRAFIKON 29.
OBLASTI U KOJIMA BI
VOLONTERI I NEVOLONTERI
VOLJELI VOLONTIRATI

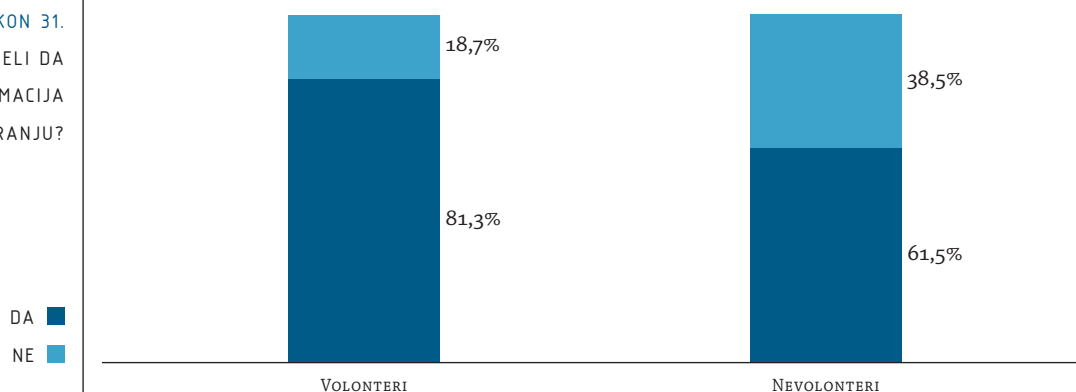
Na osnovu vrijednosti dobijenih na osnovu procjene oblasti u kojima bi voljeli volontirati, najveći procenat ispitanika bi volontirao u oblasti rada sa djecom (57,4%), zatim u oblasti rada sa mladima (44,2%) i u oblasti obrazovanja (43,3%). Ukoliko poredimo odgovore volontera i nevolontera (gornja tabela) možemo uočiti da bi najveći procenat ispitanika volio volontirati u oblasti rada sa djecom (57,4%), zatim u oblasti rada sa mladima (44,2%) i u oblasti obrazovanja (43,3%). Ukoliko poredimo odgovore volontera i nevolontera, bitno je naglasiti da se kod nevolontera ističe interesovanje za volontiranje u oblasti sporta, dok podjednako nisko kod obe grupe ispitanika kotira privreda kao oblast potencijalnog volontiranja.

GRAFIKON 30. PROCJENA ZNANJA O VOLONTIRANJU

Najveći procenat volontera, njih 57%, smatra da znaju dovoljno o volontiranju, dok najveći procenat nevolontera (32,9%) procjenjuje da zna malo o volontiranju.

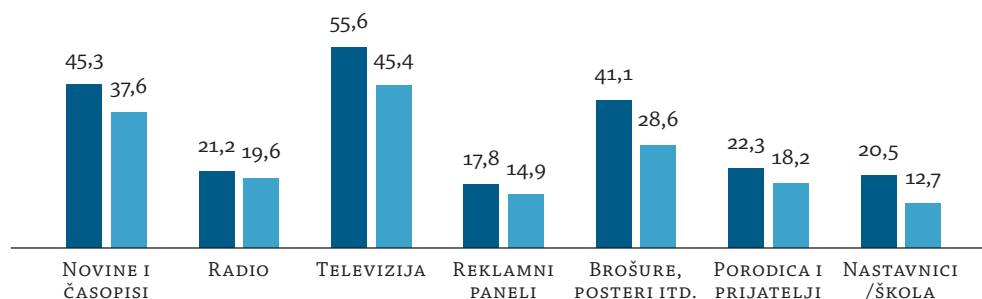
GRAFIKON 31. DA LI BI VOLJELI DA DOBIJETE VIŠE INFORMACIJA O VOLONTIRANJU?

U obe kategorije ispitanika, volontera i nevolontera, najveći procenat ispitanika navodi da bi željeli da dobiju više informacija o volontiranju. Bitno je naglasiti da je više od polovine nevolontera, njih 61,5%, zainteresovano za volontiranje i da žele da dobiju više informacija o navedenoj oblasti.

GRAFIKON 32.
IZVORI INFORMISANJA O
VOLONTIRANJU

VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

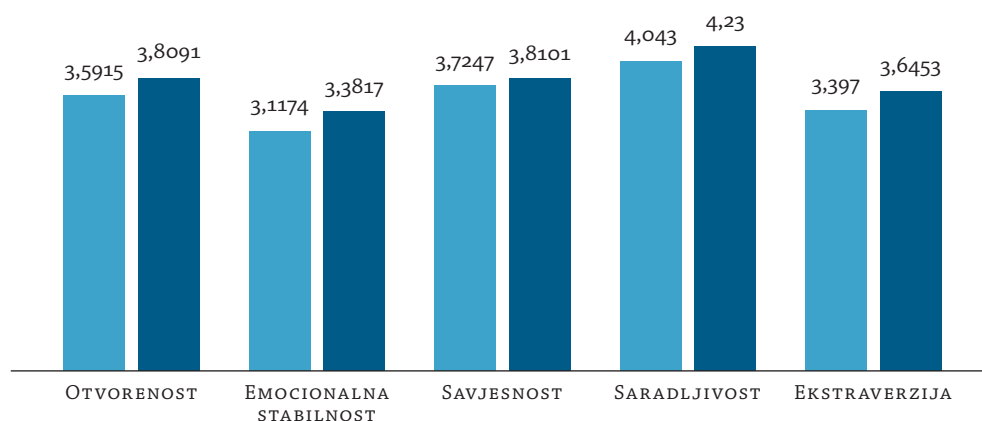
Što se tiče sredstava informisanja, najveći procenat ispitanika smatra da se najefikasnije može doći do informacija o volontiranju putem televizije (50,3%), zatim putem novina i časopisa (41,3%), kao i putem brošura, postera i drugih štampanih materijala (34,6%). Kao alternativne načine informisanja veliki broj ispitanika navodi Internet, ali i kontakt sa organizacijama civilnog društva koje se bave navedenom problematikom. U gornjem grafikonu prikazani su odgovori volontera i nevolontera.

3.5. KARAKTERISTIKE LIČNOSTI VOLONTERA I NEVOLONTERA

Da bi se utvrdila priroda odnosa i povezanost osobina ličnosti volontera i nevolontera upotrebljen je instrument za mjerenje osobina ličnosti (IPIP50). Navedeni instrument obјedinjuje i mjeri zastupljenost pet osobina koje obuhvataju socijalne vještine: ekstreverzija, saradljivost, savjesnost, emocionalnu stabilnost i otvorenost ka novom iskustvu. U daljem dijelu poglavlja prikazaćemo rezultate koji se odnose na utvrđivanje karakteristika ličnosti volontera i nevolontera u odnosu na pet, pomenutih karakteristika ličnosti.

GRAFIKON 33.
KARAKTERISTIKE LIČNOSTI
VOLONTERA I NEVOLONTERA

NEVOLONTERI ■
VOLONTERI ■

Na osnovu vrijednosti tj. postignuća ispitanika na testu procjene karakteristika ličnosti (IPIP- 50): ekstraverzija, saradljivost, savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost, možemo uočiti (na osnovu vrijednosti aritmetičkih sredina) da volonteri imaju bolje postignuće na navedenim skalama tj. da sebe procjenjuju kao društvenije, saradljivije tj. altruistične, savjesnije, emocionalno stabilnije i sa izraženijom imaginacijom tj. otvorenošću ka novom iskustvu. Navedene razlike između volontera i nevolontera su statistički značajne na nivou 0.01.

Navedene osobine mogu da čine predispozicione karakteristike ličnosti koje predstavljaju osnovu za uključivanje u volonterske programe, ali da bi smo razlučili navedenu dilemu tj. utvrdili da li su navedene karakteristike ličnosti osnova za volontiranje, ili se pak ove osobine i razvijaju kroz volontiranje poredićemo volontera različite dužine volonterskog iskustva i pokušati utvrditi kako navedene osobine ličnosti variraju među navedenim grupama.

TABELA 5
DUŽINA VOLONTERSKOG
ISKUSTVA I KARAKTERISTIKE
LIČNOSTI

Dužina volonterskog iskustva		N	Mean	F	p
Saradljivost	od 3 do 6 mjeseci	233	4,1338	5.486	.004
	od 6 do 12 mjeseci	162	4,2285		
	preko godinu dana	447	4,2801		

Primjenom analize varijanse za utvrđivanje razlika u karakteristikama ličnosti volontera u zavisnosti od dužine volonterskog iskustva, utvrđena je statistički značajna razlika u zastupljenosti osobine Saradljivost među volonterima različite dužine volonterskog iskustva. Osobe koje postižu veće skorove na dimenziji Saradljivosti su privržene, mekog srca, povjerljive, sklone pomaganju i altruistične.

Ovi rezultati praktično znače da volonteri sa više od godinu dana volonterskog iskustva ispoljavaju statistički značajno veću kvalitetu interpersonalnih interakcija te imaju razvijeniji altruizam u poređenju sa volonterima koji su volontirali od 3 do 6 mjeseci.

To nas upućuje na zaključak da dužina volonterskog iskustva pozitivno utiče na saradljivost pod kojom se podrazumjeva altruističnost, sklonost ka ostvarivanju skladnih interpersonalnih odnosa te privrženost ljudima.

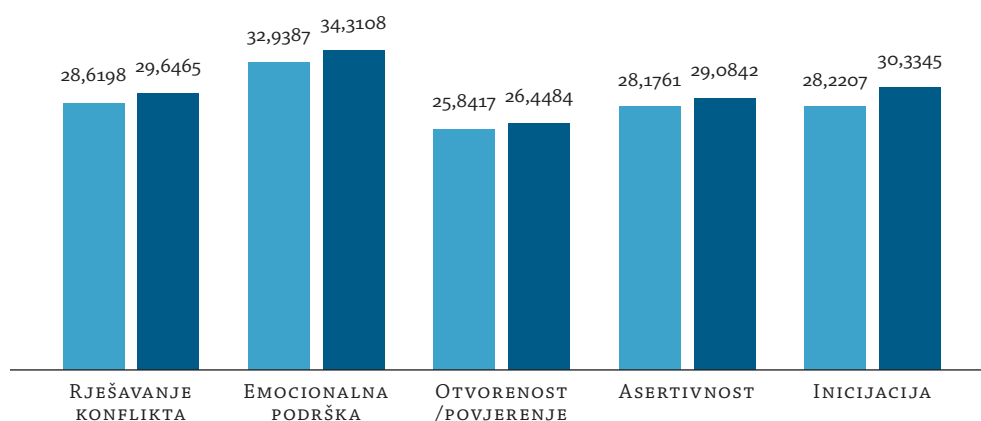
3.6. SOCIJALNE VJEŠTINE VOLONTERA I NEVOLONTERA

Da bi se detaljnije utvrdile karakteristične socijalne vještine volontera i nevolontera primjenjen je Inventar interpersonalne kompetencije (Interpersonal Competence Questionnaire, Burmester i sar., 1988) koja mjeri nekoliko specifičnih socijalnih vještina kao što su: iniciranje socijalnog kontakta (Inicijacija), pružanje emocionalne podrške (Emocionalna podrška), rješavanje konflikta (Konflikt menadžment), otvorenost /povjerenje prema ljudima (Povjeren-

GRAFIKON 34.

VRIJEDNOSTI ARITMETIČKE
SREDINE NA SKALAMA
PROCJENJENIH SOCIJALNIH
VJEŠTINA KOD VOLONTERA
I NEVOLONTERA

NEVOLONTERI ■
VOLONTERI ■

U gornjoj tabeli su prikazana postignuća volontera i nevolontera na skalama koje mjere socijalne sposobnosti, kao što su iniciranje socijalnog kontakta ($t=7,323$, $p=.000$), asertivno ponašanje (slobodno izražavanje mišljenja i stavova) ($t=3,414$, $p=.001$), otvorenost prema drugim ljudima ($t=2,188$, $p=.029$) pružanje emocionalne podrške ($t=5,388$, $p=.000$) te sposobnost prevazilaženja konflikata u odnosu sa značajnim osobama iz socijalnog okruženja ($t=3,919$, $p=.000$). Prema vrijednostima aritmetičke sredine, dobijenim na navedenim skalama, kao i na osnovu vrijednosti t -testa možemo zaključiti da volonteri postižu statistički značajno bolje vrijednosti u oblasti navedenih socijalnih vještina u poređenju sa grupom nevolontera. Tačnije, volonteri se procjenjuju socijalno sposobnijim u navedenim domenima u poređenju sa nevolonterima.

Da bismo detaljnije ispitali povezanost socijalnih vještina i dužine volonterskog iskustva testirali smo značajnost razlika u vrijednostima dobijenim na skalama za mjerenje navedenih socijalnih sposobnosti među grupama volontera sa različitom dužinom volonterskog staža (rezultati u donjoj tabeli).

TABELA 6

SOCIJALNE VJEŠTINE
VOLONTERA SA RAZLIČITOM
DUŽINOM VOLONTERSKOG
STAŽA

		N	Mean	F	p
Asertivnost	od 3 do 6 mjeseci	233	28,5236	3,193	,042
	od 6 do 12 mjeseci	162	28,6728		
	preko godinu dana	448	29,4978		
Emocionalna podrška	od 3 do 6 mjeseci	233	33,7082	3,385	,034
	od 6 do 12 mjeseci	162	34,2037		
	preko godinu dana	448	34,6830		

		N	Mean	F	p
Rješavanje konflikta	od 3 do 6 mjeseci	233	28,9356	3,229	,040
	od 6 do 12 mjeseci	162	29,9630		
	preko godinu dana	448	29,8571		

Na osnovu vrijednosti aritmetičkih sredina (gornja tabela), te na osnovu vrijednosti F-testa možemo uočiti da postoji statistički značajna razlika u socijalnim sposobnostima (asertivnost, emocionalna podrška, rješavanje konflikta) volontera različite dužine volonterskog staža. Tačnije, volonteri sa volonterskim iskustvom dužim od godinu su značajno asertivniji ($F=3,193$, $p=.042$), emocionalno saosjećajni ($F=3,385$, $p=.034$) i sposobniji u pogledu rješavanja konflikta ($F=3,229$, $p=.040$) u poređenju sa volonterima koji imaju najmanji nivo volonterskog iskustva (od 3 do 6 mjeseci).

3.7. METAKOGNITIVNE SPOSOBNOSTI

Na osnovu postignutih vrijednosti na Inventaru metakognitivne svjesnosti (Metacognitive Awareness Inventory; Schraw and Dennison, 1994) pokušaćemo utvrditi karakteristike volontera i nevolontera u pogledu karakteristika širokog spektra metakognitivnih sposobnosti kao što je: znanje o kognitivnim procesima- obuhvata: svjesnost o vlastitom znanju, procesima mišljenja, kao i procesima učenja i usvajanja znanja; i regulacija kognitivnih procesa- uključuje: svjesnost o potrebi za planiranjem, upravljanje informacijama, nadgledanje, evaluacija i otklanjanje grešaka prilikom misaonog procesa.

TABELA 7
METAKOGNITIVNE SPOSOBNOSTI
VOLONTERA I NEVOLONTERA

		N	Mean	t	p
Znanje o kognitivnim procesima	volonteri	843	69,3855	4,645	.000
	nevolonteri	898	67,3608		
Regulacija kognitivnih procesa	volonteri	843	141,4887	5,131	.000
	nevolonteri	898	136,9298		

Na osnovu vrijednosti t-testa, u gornjoj tabeli, možemo uočiti da ispitani volonteri postižu veći učinak na skali koja mjeri znanje o kogniciji i da je ta razlika statistički značajna u poređenju sa postignućem grupe nevolontera ($t= 4,645$, $p=.000$). Što znači da su volonteri svjesniji vlastitog znanja, misaonih procesa i tehnika učenja.

Identični rezultat su prisutni i na skali koja mjeri upravljanje kognicijom, tačnije postignuće volontera na navedenoj skali je statistički značajno veće od grupe nevolontera ($t=5,131$, $p=.000$), a što nas upućuje na zaključak da su volonteri bolji u upravljanje informacijama, nadgledanje, evaluacija i otklanjanje grešaka prilikom misaonog procesa.

TABELA 8
DUŽINA VOLONTERSKOG
ISKUSTVA I RAZVOJ
METAKOGNITIVNIH
SPOSOBNOSTI

		N	Mean	F	p
Regulacija kognitivnih procesa	od 3 do 6 mjeseci	233	138,1459	6.194	.002
	do 6 do 12 mjeseci	162	141,0432		
	preko godinu dana	448	143,2522		

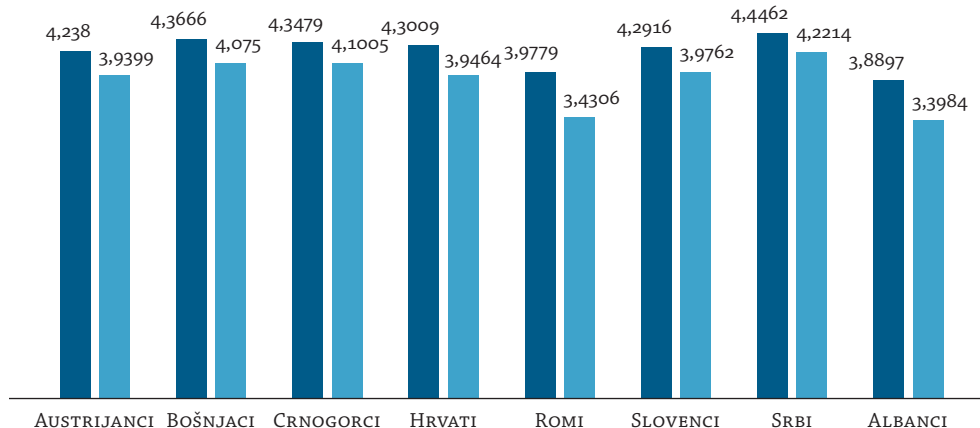
Da bismo ispitali uticaj volontiranja na razvoj metakognitivnih vještina poređićemo sposobnost razvoja kognitivnih sposobnosti u skladu sa dužinom volonterskog staža. Na osnovu vrijednosti F- testa u gornjoj tabeli možemo uočiti da volonteri koji imaju više volonterskog iskustva (godinu dana i duže) postižu statistički značajno veće rezultate na skali koja mjeri regulaciju kognitivnih procesa u poređenju sa volonterima sa 3 do 6 mjeseci volonterskog iskustva. Navedeno nas upućuje na zaključak da sa dužinom volonterskog staža (godinu dana i duže) dolazi do razvoja sposobnosti nadgledanja, evaluacije vlastitih misaonih procesa, te da se razvijaju vještine boljeg upravljanja informacijama.

3.8. SKLONOST KA SOCIJALNOJ DISTANCI I VOLONTIRANJE

U donjoj tabeli predstavljene su sumarne vrijednosti ispitanih volontera i nevolontera na skali socijalne distance (Modifikovana Bogardusova skala socijalne distance) koja mjeri fleksibilnost i otvorenost ka drugi narodima, manjinama i socijalno ugroženim kategorijama ljudi. Pitanja su strukturirana tako da se za svaku od navedenih kategorija tj. grupa ljudi izračuna aritmetička sredina na pitanjima socijalne distance. Veća aritmetička sredina upućuje na manju socijalnu distancu i obratno.

GRAFIKON 35.
SOCIJALNA DISTANCA
VOLONTERA I NEVOLONTERA
PREMA DRUGIM ETNIČKIM
GRUPAMA

VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

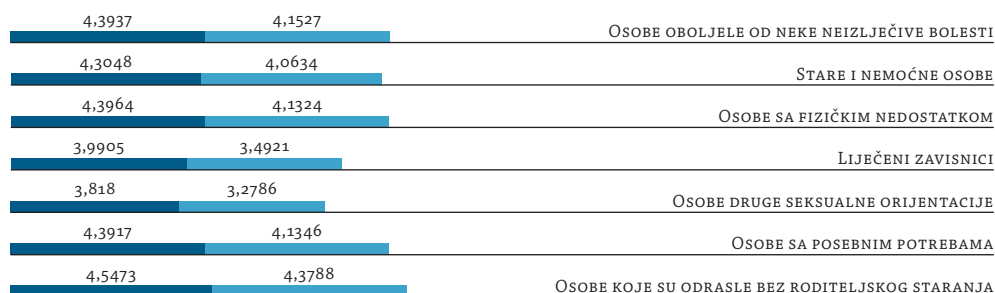
Na osnovu gore predloženih vrijednosti t-testa (utvrđivanja značajnosti razlika aritmetičkih sredina između grupe volontera i nevolontera) možemo uočiti da je vrijednost odgovora na skalama distance prema navedenim narodima, manjinama i ugroženim grupama statistički

značajnije veća kod grupe volontera ($p=.000$), a što znači da su oni otvoreniji i skloniji ka uspostavljanju kontakta, druženja i uspostavljanju prisnijih relacija sa navedenim narodima (Albanci, Bošnjaci, Cnogorci, Romi itd.) u odnosu na grupu nevolontera.

GRAFIKON 36.

SOCIJALNA DISTANCA
VOLONTERA I NEVOLONTERA
PREMA VULNERABILNIM
GRUPAMA

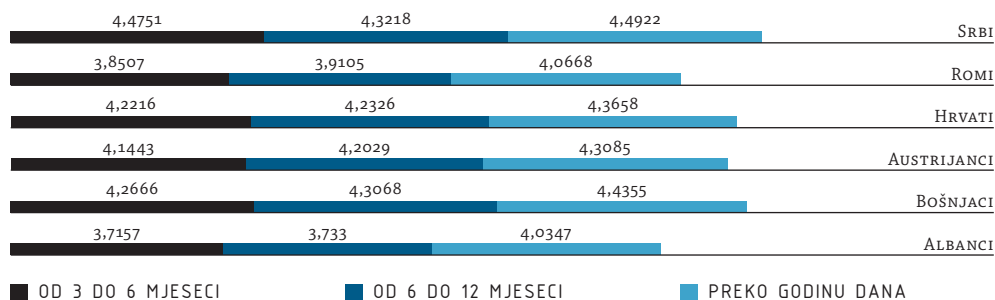
VOLONTERI ■
NEVOLONTERI ■

Isto je i u pogledu odnosa prema ugroženim grupama stanovništva. Kod volontera je statistički značajno manja socijalna distanca ($p=.000$) u odnosu na nevolontere tj. otvoreniji su i tolerantniji prema ugroženim grupama i mogu ih zamisliti kao stanovnike svoje zemlje, naselja, kao radne kolege, članove porodice itd.

GRAFIKON 37.

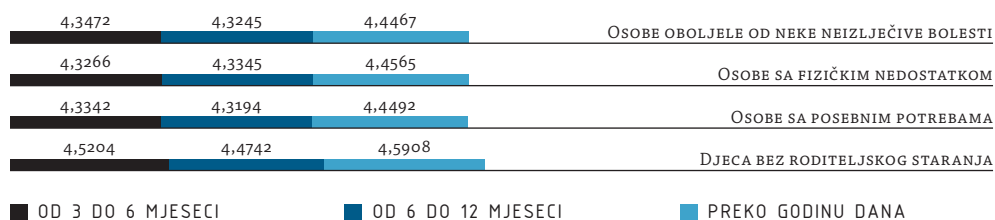
SOCIJALNA DISTANCA KOD
VOLONTERA SA RAZLIČITOM
DUŽINOM VOLONTERSKOG
ISKUSTVA

Testiranjem razlike u stepenu zastupljenosti socijalne distance kod grupa volontera sa različitim dužinom volonterskog iskustva utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u stepenu socijalne distance među grupom volontera sa minimalnim volonterskim iskustvom (od 3 do 6 mjeseci) i volontera čije volontersko iskustvo traje više od godinu dana. Volonterski najiskusnije osobe su tolerantnije prema gore navedenim nacionalnostima, kao što su Srbi ($F=4.072$, $p=.017$), Bošnjaci ($F= 4.581$, $p=.011$), Hrvati ($F=4,381$, $p=0.13$), Albanci ($F=10.149$, $p=.000$), Austrijanci ($F=4.779$, $p=.009$), Romi ($F=5,181$, $p=.006$) u poređenju sa svojim kolegama sa najmanjom dužinom volonterskog iskustva (od 3 do 6 mjeseci).

GRAFIKON 38.

SOCIJALNA DISTANCA KOD
VOLONTERA SA RAZLIČITOM
DUŽINOM VOLONTERSKOG
ISKUSTVA

Posmatrajući stepen socijalne distance kod volontera različitog stepena volonterskog iskustva u odnosu na interakciju sa ugroženim grupama stanovništva (stari, bolesni, nemoćni) možemo uočiti, u gornjem grafikonu, da postoji statistički značajno manji stepen socijalne distance prema navedenim grupama stanovništva kod osoba sa većom dužinom volonterskog iskustva (godinu i duže) u poređenju sa osobama koje su ostvarile manji nivo iskustva (od 3 do 6 mjeseci).

TABELA 9
VRIJEDNOSTI F TESTA

Ugrožene grupe	F	p
Osobe koje su odrasle bez roditeljskog staranja	3,667	,026
Osobe sa posebnim potrebama	4,964	,007
Osobe sa fizičkim nedostatkom	4,815	,008
Osobe oboljele od neke neizlječive bolesti	3,239	,040

U gornjoj tabeli su navedene vrijednosti F-testa sa statističkom značajnošću za one ugrožene grupe stanovništva prema kojima dolazi do smanjivanja socijalne distance kod volontera sa dužinom volonterskog staža (godinu dana i duže).

4. NAJVAŽNIJI REZULTATI I DISKUSIJA

4.1. PREGLED NAJVAŽNIJIH REZULTATA

Kao što je već istaknuto cilj istraživanja je bio, pored ispitivanja znanja i stavova u vezi sa volontiranjem, utvrditi da li postoji razlika između volontera i nevolontera po određenim karakteristikama ličnosti koje odražavaju socijalnu kompetenciju te kompetenciju bitnu za sticanje znanja i vještina neophodnih za bolje snalaženje u radnom okruženju.

Nаша namjera je bila da utvrdimo da li volontiranje kao dobrovoljno ulaganje svoga vremena, znanja i vještina, za opštu dobrobit i dobrobit druge osobe, bez očekivanja materijalne i novčane nadoknade igra bitnu ulogu u podsticanju razvoja ovih kompetencija kako bi se skrenula pažnja šire javnosti i donosioca odluka na značaj koji volontiranje može da ima za razvoj društva.

U tekstu koji slijedi navešćemo najbitnije nalaze ovog istraživanja.

1) SOCIO- DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE UZORKA

Što se tiče socio-demografskih karakteristika volontera može se reći da je prosječan volonter ženskog pola (67,5% ispitanih volontera su bile žene), sa završenom srednjom školom (61,1%) zaposlena na neodređeno vrijeme (25,4%) ili u statusu studenta (29,9%). Kada govorimo o obrazovnom statusu volontera i nevolontera, većinu čine osobe sa završenom srednjom školom, ali je bitno naglasiti da osoba sa visokom stručnom spremom ima više među volonterima nego među nevolonterima što nas može navesti na zaključak da su osobe sa višim obrazovnim statusom spremnije da volontiraju.

2) KARAKTERISTIKE VOLONTIRANJA

Većina volontera u Bosni i Hercegovini volontira u oblasti pružanja pomoći drugim ljudima (36,6%), a najmanje u sportskim i kulturnim manifestacijama (10%). Važno je istaći da je većina ispitanih volontera imala volontersko iskustvo duže od godinu dana (53,1%). Ono što motiviše osobu da volontira je želja da se pomogne drugim ljudima i da doprinos razvoju društva. Pored ova dva vodeća motiva prisutna je potreba da volontirajući osoba osjeća korisno te želja za upoznavanjem novih ljudi i druženjem. Za razliku od volontera kod nevolontera je želja za druženjem i upoznavanjem novih ljudi drugi po redu naveden motiv za volontiranjem.

3) STAVOVI PREMA VOLONTIRANJU

Iako se često u svakodnevnoj komunikaciji čuje da je volontiranje iskorištavanje radne snage, većina ispitanih bez obzira da li su volonteri ili ne, se ne slaže sa ovom tvrdnjom (80,3% volontera i 61,4% nevolontera). Takođe većina ispitanika, i volontera i nevolontera se slaže da je volontiranje dobar način da se upoznaju novi ljudi i da se druži. Iako se većina nevolontera slaže da se volontiranjem mogu riješiti problemi zajednice, određen procenat je neodlučan po pitanju ove tvrdnje (22%). Slična situacija je i sa tvrdnjom da je volontiranje pogodan način za sticanje profesionalnih vještina: 77,5% volontera i 69% nevolontera se slaže sa ovom tvrdnjom, dok je 16% volontera i 21% nevolontera sumnjičavo.

Da volontersko iskustvo može da obogati ličnost misli značajna većina volontera, čak njih (90,9%) dok znatno manji procenat nevolontera (76%) dijeli isti stav. Dakle, ono što je interesantno naglasiti da volonteri volontiranje više opažaju kao instrument izgradnje društva

nego kao koristan način da se stekne iskustvo dragocjeno za tržište rada dok nešto veći procenat nevolontera smatra da volontiranje ima smisla ukoliko je u vezi sa onim sa čim se osoba bavi.

Takođe je interesantno da 46,6% volontera se ne slaže da je volontiranje za mlađe ljude dok 44,9% nevolontera smatra da jeste.

Većina volontera i nevolontera se slažu oko toga da volontiranje treba da bude sastavni dio školovanja (volonteri 79%, nevolonteri 60,6%) te da se volontersko iskustvo treba uzimati u obzir pri zapošljavanju (volonteri 80,7%, nevolonteri 71,8). Takođe, i volonteri i nevolonteri smatraju da država treba da podstiče razvoj volonterskih programa.

4) ZNANJE O VOLONTIRANJU

Neki od podataka koji se odnose na znanje o volontiranju ukazuju da postoji određeno pogrešno shvaćanje volontiranja. Naime, većina ispitanika smatra da sve što se radi bez nadoknade je volontiranje, te da privatne firme mogu da angažuju volontere što je u suprotnosti sa zakonskim odredbama ove oblasti. Isto tako većina smatra da je volontiranje isto što i humanitarni rad.

Takođe, značajan procenat ispitanika 46% smatra da je volontiranje besplatno odrađivanje pripravničkog staža, pri čemu je veoma mala razlika kod nevolontera po pitanju slaganja i ne slaganja sa ovom tvrdnjom (svega 50,9% se ne slaže sa ovom tvrdnjom) dok 60,2% volontera ne smatra ovu tvrdnju tačnom.

Najveći procenat ispitanika bi volio volontirati u oblasti rada sa djecom (57,4%), zatim u oblasti rada sa mladima (44,2%) i u oblasti obrazovanja (43,3%). Ukoliko poredimo odgovore volontera i nevolontera, bitno je naglasiti da se kod nevolontera ističe interesovanje za volontiranje u oblasti sporta.

Što se tiče informisanosti o volontiranju većina volontera (57%) se izjasnila da zna dovoljno o volontiranju, dok je 30,3% nevolontera reklo da ima osrednje znanje, a 32,9% da malo zna, što ukazuje na potencijalne intervencije u ovoj oblasti ukoliko se u budućnosti želi povećati broj volontera. Ovo potkrepljuje i podatak da se većina nevolontera (61,5%) izjasnila kao zainteresovana za volontiranje i želi da dobije više informacija o ovoj oblasti. Kao najefikasniji način pružanja informacija navode TV- 50,3%, zatim novine- 41,3%, te promotivne materijale (brošure, letke). Naravno ne treba zanemariti i alternativne načine informisanja poput Interneta i kontakta sa organizacijama civilnog društva koje se bave ovom problematikom.

5) KARAKTERISTIKE LIČNOSTI VOLONTERA I NEVOLONTERA

Rezultati dobijeni IPIP50- instrumentom za mjerenje osobina ličnosti, koji obuhvata socijalne vještine i karakteristike ličnosti ukazuju na značajnu razliku između volontera i nevolontera po pitanju određenih karakteristika ličnosti značajnih za saradnju, aktivan stav, lični razvoj i participaciju u društvenim procesima. Naime, volonteri su u statistički značajnoj mjeri ekstravertniji, savjesniji, saradljiviji, otvoreniji za nova iskustva te emocionalno stabilniji od nevolontera.

Takođe, detaljnija analiza ukazuje da pozitivan odnos prema ljudima, odnosno razumijevanje drugih, potreba da se pomogne drugom raste sa dužinom volonterskog staža. Odnosno, dužina volonterskog staža će pozitivno uticati na razvoj humanosti i razumijevanja drugih ([saradljivost](#)).

Ispitivanje socijalnih vještina poput iniciranja socijalnog kontakta, pružanja emocionalne podrške, rješavanje konflikta, povjerenje prema drugima i asertivnosti pokazuje da volonteri u odnosu na nevolontere postižu bolje rezultate, odnosno da imaju razvijenije navedene socijalne vještine od nevolontera. Takođe, volonteri sa dužim stažem imaju razvijenije socijalne vještine, kao što je asertivnost, pružanje emocionalne podrške značajnim osobama, sposobnost rješavanja socijalnih sukoba, u poređenju sa volonterima sa kraćim stažem što ukazuje na činjenicu da sa dužim volonterskim iskustvom dolazi do razvoja navedenih socijalnih vještina.

Rezultatima na Inventaru metakognitivne svjesnosti, koji mjeri znanje o kognitivnim procesima (svjesnost o vlastitom znanju, procesima mišljenja, učenja) i regulaciju kognitivnih procesa (svjesnost o potrebi za planiranjem, upravljanje informacijama) utvrđena je takođe statistički značajna razlika između volontera i nevolontera. Ovo su veoma bitni rezultati ako želimo da razmišljamo o značaju koji volontiranje može da ima za sticanje iskustva i razvoj kompetencija. Naime ovi rezultati ukazuju da su volonteri svjesniji svojih misaonih procesa i tehnika učenja te da su uspješniji u upravljanju informacijama i učenju iz iskustva u odnosu na nevolontere. Takođe je utvrđeno da duže volontersko iskustvo, u trajanju od preko godinu dana pozitivno utiče na razvoj sposobnosti nadgledanja, procjene sopstvenih misaonih procesa te da se razvijaju vještine boljeg upravljanja informacijama (regulacija kognitivnih procesa).

Kada govorimo o socijalnoj distanci i sklonosti prema predrasudama, takođe je utvrđena statistički značajna razlika. Odnosno volonteri imaju manje predrasuda i skloniji su da stupaju u interakciju sa određenim grupama naroda i manjinama nego nevolonteri. Ista je situacija i prema određenim ugroženim grupama: osobe sa određenim mentalnim i tjelesnim nedostacima, oboljelim od neizlječive bolesti, volonteri u većoj mjeri nego nevolonteri, vide kao svoje komšije, radne kolege i sugrađane. Ono što je interesantno da stepen tolerancije i spremnost za interakciju rastu sa porastom volonterskog iskustva, što takođe otkriva značajan potencijal koji volontiranje ima za smanjenje predrasuda i razvoj onih oblika ponašanja koji će za svoju posljedicu imati smanjenje socijalne isključenosti marginalizovanih grupa građana.

4.2. DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Pored istraživanja koje je provodila Mreža mladih jugoistočne Evrope (SEEYN) u zemljama regiona¹, a u koje je bila uključena Bosna i Hercegovina, ovo istraživanje predstavlja prvo

¹ http://volontiram.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=115

sistematično istraživanje u oblasti volontiranja provedeno u Bosni i Hercegovini.

S obzirom na karakteristike bosanskohercegovačkog društva poput: nepovjerenja koje postoji među građanima², međunacionalne netolerancije, u velikoj mjeri prisutnih predrasuda i diskriminacije usmjerene prema različitim grupama građana te visoke stope nezaposlenosti s jedne strane, te poželjnih karakteristika koje kao moderno demokratsko društvo treba da ima, poput: humanosti, solidarnosti, tolerancije na razlike te mogućnosti iznalaženja inovativnih rješenja za probleme sa kojim se suočava, željeli smo da ispitamo mogućnosti koje volontiranje može da ima kao sredstvo za izgradnju ovih poželjnih osobina kod pojedinca, a samim tim i društva u cjelini.

Iz tog razloga smo se opredjelili za istraživanje kojim smo poredili karakteristike ličnosti volontera i nevolontera, a koje su u osnovi aktivnog stava i participacije u okruženju (asertivnost, sposobnost rješavanja konflikta, odgovornost) solidarnosti i humanosti (razumjevanje i prihvatanje drugih, emocionalna stabilnost, osjećajnost, socijalna distanca) te sposobnost praktičnog rješavanja problema (sposobnost nadgledanja sopstvenih misli, upravljanje informacijama te procjena istih u svrhu otklanjanja grešaka). Pored karakteristika ličnosti ispitivali smo i znanje i stavove o volontiranju kako bi imali polaznu osnovu za intervenisanje po pitanju informisanja javnosti, promocije volontiranja te kreiranja programa koji su u skladu sa potrebama zajednice i njenih pojedinaca.

Ako pođemo od znanja i stavova volontera možemo reći da je na većinu pitanja koja su se odnosila na znanje o volontiranju odgovoreno tačno od strane i volontera i nevolontera. Određena nejasnoća postoji kod besplatnog odrađivanja pripravničkog staža gdje se 50,9% nevolontera i 39,8% volontera izjasnilo da je besplatno odrađivanje pripravničkog staža volontiranje. Ova terminološka nejasnoća proizilazi iz činjenice da je u Zakonima o radu ("Službeni glasnik RS" br. 55/07, član 30)³ i ("Službene novine FBiH" br. 43/99, član 28)⁴ definisan volonterski rad kao način na koji se osoba može angažovati za obavljanje pripravničkog staža i bez zaključivanja ugovora o radu (volonterski rad), dok u Zakonu o volontiranju ("Službeni glasnik RS" br. 73/08, član 5) stoji da se volontiranje u smislu tog zakona ne smatra stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa. U Federaciji BiH Zakon o volontiranju ne postoji tako da građani u tom smislu niti su zaštićeni od eventualne zloupotrebe niti je obezbjeđena društveno priznavanje i regulisanje ove oblasti. Ovakva situacija ukazuje na potrebu obezbjeđivanja zakonskog okvira volontiranja na cijelom području BiH i usaglašavanje Zakona o radu i Zakona o volontiranju u Republici Srpskoj. Pored ovih zakonskih preduslova neophodno je i informisanje građana o suštinskom značenju volontiranja kao dobrovoljne aktivnosti koja se poduzima za opštu dobrobit ili dobrobit drugog lica i bez sticanja materijalne i novčane koristi. U tom smislu kod ispitanika postoji shvaćanje da i privatne firme mogu angažovati volontere te da je svaki rad bez novčane nadoknade volonterski što nije u skladu sa osnovnim principima volontiranja definisanim Zakonom o volontiranju, a koje je predmet ovog istraživanja.

² Grupa autora (2009), Izvještaj o humanom razvoju za Bosnu i Hercegovinu 2009: „Veze među nama – Društveni kapital u Bosni i Hercegovini”, Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP), Arch Design.

³ http://www.narodnaskupstinars.net/lat/zakoni/zakon.php?id_zakona=218

⁴ <http://www.fuzip.gov.ba/doc/zakoni/zakon%20o%20radu%20federacija.pdf>

Uprkos nejasnoća koje su vezane za suštinsko značenje termina volontiranja, većina i volontera i nevolontera percipira volontiranje kao sredstvo rješavanja problema zajednice, izgradnje sopstvene ličnosti, mogućnosti sticanja profesionalnog iskustva i upoznavanja novih ljudi. Poređenjem odgovora volontera i nevolontera po gore navedenim stavkama i jedni i drugi volontiranje prije vide kao način rješavanja problema zajednice i bogaćenja sopstvene ličnosti nego kao način sticanja profesionalnih vještina. Još jedna bitna karakteristika percepcije volontiranja nevolontera je da smatraju da je volontiranje prvenstveno za mlade (44,9%).

Takođe, nevolonteri u poređenju sa volonterima u većoj mjeri smatraju da volontiranje ima smisla ukoliko je povezano sa onim sa čim se osoba bavi što može da bude važan pokazatelj pravca u kojem treba ići ukoliko želimo da određen broj trenutnih nevolontera postanu volonteri.

Kao veoma bitan zaključak dobijenih rezultata koji se odnose na znanje o volontiranju važno je istaći da značajan broj nevolontera misli da ima malo znanja o volontiranju i pri tom žele da saznaju više- što ulijeva optimizam po pitanju mogućeg porasta broja volontera u budućnosti, ako se naravno bude više govorilo o volontiranju- njegovom značaju za razvoj zajednice te potencijalima koje ima za razvoj same ličnosti prvenstveno putem elektronskih medija (TV i štampe) te promotivnih materijala- brošura i letaka.

Većina i volontera obuhvaćenih istraživanjem volontira u oblasti pružanja pomoći drugim ljudima. Ovo ukazuje s jedne strane da volonteri, koji se većinom opredjeljuju na volontiranje da bi pomogli drugima, u značajnoj mjeri doprinose rješavanju problema različitih grupa građana odnosno grupa koje su vjerovatno u visokom riziku od socijalne isključenosti, doprinoseći kroz različite volonterske programe njihovom kvalitetnijem životu i većem ostvarenju prava.

Takođe, značajan je i podatak da se generalno većina ispitanika izjasnila da bi volontirala kako bi pomogla drugim ljudima- prvenstveno djeci i mladima- što ukazuje na značajan potencijal koji volontiranje ima za rješavanje problema zajednice što bi za posljedicu imalo veću povezanost građana- odnosno socijalnu koheziju i uključenost. Takođe, kreiranjem programa pružanja pomoći drugima ali i sportskih manifestacija u kojima bi bili uključeni volonteri bi motivisalo nevolontere da volontiraju.

Kada govorimo o mjeranim karakteristikama ličnosti rezultati ukazuju da su ispitani volonteri u statistički značajnoj mjeri ekstravertniji, otvoreniji za novo iskustvo, saradljiviji, odgovorniji i emocionalno stabilniji. Takođe ispitivanje socijalnih vještina pokazuje da su volonteri skloniji da iniciraju kontakt, pružaju emocionalnu podršku, konstruktivno rješavaju probleme, da imaju veće povjerenje u ljude te da su skloniji ka samopotvrđivanju. Ove osobine su značajne osobine za učešće u životu zajednice, istraživanje i rješavanje njenih problema, bolju međusobnu komunikaciju i razumjevanje. Takođe, rezultati nedvosmisleno ukazuju da dužina volonterskog staža utiče na razvoj empatije, rješavanja konflikta i razvoj asertivnosti što je

direktan pokazatelj uticaja volontiranja na ove karakteristike veoma bitne za razvoj ličnosti i društva. Ove nalaze potvrđuju i nalazi socijalne distance koja mjeri fleksibilnost i otvorenost prema drugim narodima, manjinama i socijalno ugroženim kategorijama ljudi. Volonteri su spremniji da stupaju u interakciju, ostvaruju bliskije odnose i dublje veze sa pripadnicima drugih naroda, manjina i socijalno ugroženim kategorijama stanovništva te njihova tolerancija i sklonost iniciranju kontakta i bliskih veza raste sa porastom volonterskog staža.

Takođe, nalazi koji pokazuju da su volonteri skloniji da nadgledaju svoje misaone procese, bolje koriste informacije koje imaju te procjenjuju svoje mišljenje kako bi ga unaprijedili takođe ukazuju na značaj volontiranja za praktično rješavanje problema, te neformalnog sticanja znanja i vještina. Ovo je bitan nalaz koji ukazuje da volonterske programe treba razvijati kako bi se unapređivale vještine i praktično rješavanje problema i samim tim osposobljavali ljudi u odnosu na rastuće zahtjeve tržišta rada.

I na kraju svi navedeni nalazi nedvosmisleno ukazuju na značaj koji volontiranje trenutno ima i može da ima za razvoj humanijeg i solidarnijeg društva te društva koje je u stanju da prihvati i toleriše različitosti. Ako se imaju u vidu nalazi Izvještaja o humanom razvoju za Bosnu i Hercegovinu 2009: "Veze među nama- Društveni kapital u Bosni i Hercegovini" a koji ukazuju na nizak nivo povjerenja- svega 10% građana BiH misli da može da vjeruje drugima, 18,4% stanovništva živi ispod relativne granice opšteg siromaštva te da se 21% stanovnika nalazi u kategoriji krajnje a 47% u riziku od dugoročne socijalne isključenosti, a čime su naročito pogođene grupe manjinskih povratnika, stare osobe, djeca, mladi, Romi i invalidi onda je lakše u svjetlu gore navedenih rezultata zaključiti kakav značaj volontiranje može da igra za smanjenje siromaštva, jačanje društvenih veza i samim tim smanjenje socijalne isključenosti, odnosno razvoj humanog, solidarnijeg demokratskog društva.

5. PREPORUKE

PREPORUKE VLADAMA I RELEVANTNIM MINISTARSTVIMA:

1. Uspostaviti zakonsku regulativu volontiranja na području cijele BiH kao osnovni predušlov za podsticanje razvoja volontiranja, bitnog za razvoj društva u BiH;
2. Usaglasiti Zakon o radu i Zakon o volontiranju Republike Srpske kako bi se riješile terminološke nejasnoće proistekle iz zakonskih određenja ovog termina;
3. Kreirati i usvojiti bitne dokumente poput politika i strategija razvoja volontiranja kojim bi se definisali pravci razvoja volontiranja, načini njegovog podsticanja i vrednovanja;
4. Planirati i izdvajati fondove na svim nivoima u BiH namjenjene promociji volontiranja i razvoja volonterskih programa kao mjera podsticanja socijalne kohezije, solidarnosti, humanosti te cjeloživotnog učenja;
5. Uključiti volontiranje u sistem osnovnog, srednjoškolskog i visokog obrazovanja s obzirom na njegov potencijal za razvoj ličnosti i društva u cjelini;
6. Kreirati listu mjera kojim se društveno prepoznaje i podstiče volontiranje u vidu nagrada, stipendija i drugih beneficija za građane koji su se istakli svojim volonterskim angažmanom, kao i pravne subjekte koji su doprinijeli razvoju volontiranja;
7. Promovisati volontiranje organizovanjem događaja koji će imati svrhu predstavljanja trenutnog stanja po pitanju volontiranja na entitetskim i državnom nivou, razmjenu dobre prakse, isticanje postignutih rezultata, evaluacije istih te definisanje pravaca razvoja ove oblasti (konferencije, okrugli stolovi i sl.).

PREPORUKE LOKALNIM VLASTIMA:

1. Kreirati lokalne volonterske politike kojim se definišu pravci razvoja volonterskih programa koji su u skladu sa potrebama lokalne zajednice te modeli podsticanja razvoja volonterskih programa;
2. Podsticati razvoj volonterske infrastrukture podržavanjem osnivanja i kontinuiranog rada volonterskih servisa kao struktura u okviru kojih će se angažovati građani kao volonteri te kreirati volonterski programi u skladu sa potrebama zajednice;
3. Definisati listu mjera prepoznavanja i vrednovanja istaknutih volontera i organizatora volonterskih programa te pravnih subjekata koji podržavaju volontiranje na lokalnom nivou;
4. Na različite načine promovisati volontiranje na lokalnom nivou: organizovanjem konferencija, isticanjem primjera dobre prakse, finansiranjem projekata kojim se doprinosi povećanje broja volontera i zadovoljavanje potreba zajednice.

PREPORUKE ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA:

1. Pratiti aktivnosti vlada i relevantnih ministarstava po pitanju zakonske regulative volontiranja i njene implementacije, te u tom smislu intervenisati kako bi se na efikasan način rješavala pitanja u oblasti volontiranja;
2. Razvijati programe koji su u skladu sa potrebama zajednice: pružanje pomoći djeci i mladima, sportske aktivnosti i aktivnosti u oblasti neformalne edukacije kako bi

se angažovao što veći broj građana i kreirale usluge kojim će se obezbjediti veća socijalna uključenost za grupe građana koji su u riziku od iste (djeca, mladi, stari, povratnici, Romi i invalidi);

3. U svojim programima i aktivnostima, naročito onim koji se odnose na pružanje podrške ugroženim grupama građana uključivati volontere;
4. Organizovati volonterske aktivnosti u skladu sa osnovnim principima volonterskog rada;
5. Kontinuirano promovisati volonterske aktivnosti i programe, raditi na podizanju svijesti građana o značaju volontiranja te kreirati volonterske programe kako bi se uključivao što veći broj građana.

PREPORUKE MEDIJIMA:

1. Kontinuirano pratiti aktivnosti vlada i relevantnih ministarstava po pitanju zakonske regulative volontiranja i njene implementacije.
2. Kontinuirano promovisati volontiranje, isticati primjere dobre prakse te obezbjediti prostor za diskusiju bitnih pitanja iz ove oblasti.

PREPORUKE MEĐUNARODNIM
ORGANIZACIJAMA/INSTITUCIJAMA
I DONATORIMA U BIH:

1. U sklopu svojih postojećih i budućih politika, strategija i programa podrške razvoju demokratskog društva u BiH maksimalno uključiti i podržati volontiranje kao aktivnost od opšteg interesa za razvoj društva i doprinosa u rješavanju specifičnih pitanja, a posebno po pitanju procesa izmirenja, jačanja tolerancije i izgradnje aktivnog građanstva;
2. Uspostaviti specifične programe podrške za razvoj volonterske infrastrukture i volonterskih programa na svim nivoima, te jačanja intersektoralne saradnje u ovoj oblasti;
3. Podržati programe i aktivnosti u cilju razmjene znanja i iskustava u oblasti volontiranja između BiH i drugih zemalja u svijetu u vidu konferencija, seminara, treninga, studijskih posjeta i projekata prekogranične saradnje.

6. OKC I VOLONTIRANJE

OKC od svog osnivanja je aktivno fokusiran na promociju i razvoj volontiranja u Bosni i Hercegovini kao način za individualni i društveni razvoj, te davanja doprinosa u procesima rješavanja postojećih problema, prvenstveno socijalne prirode.

Naši volonterski programi su konstantno planirani i realizovani u skladu sa potrebama zajednice i građana, kao i samih krajnjih korisnika volonterskih programa. Iz tog razloga, rad OKC-a u ovoj oblasti se kontinuirano mjenjao i prilagođavao, što je danas dovelo da je naša organizacija vodeća u Bosni i Hercegovini u oblasti volontiranja, te je postala poznata i poštovana ne samo u zemljama u okruženju, nego i u Evropi i šire.

Kako je sve započelo? U našim počecima mi smo razvijali nekoliko komponenti volonterskih programa i to humanitarne aktivnosti, ljetni volonterski kampovi, međunarodna dugoročna razmjena volontera i volontiranje studenata i srednjoškolaca u javnim institucijama.

Danas, od ovih komponenta jedino je aktivan program volontiranja studenata i srednjoškolaca u javnim institucijama, a realizaciju tradicionalne humanitarne volonterske aktivnosti „Jedan slatkiš jedno dijete“, za koju ste već zasigurno čuli, su preuzeli savjeti učenika srednjih škola, ne samo iz Banja Luke, nego i iz većina lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini.

Program volontiranja srednjoškolaca i studenata u javnim institucijama, je program na koji se naročito ponosimo. Svake godine ovaj program omogućava da preko 600 srednjoškolaca, organizuje volonterske aktivnosti edukativnog, sportskog, kulturnog i zabavnog karaktera, za djecu i omladinu sa posebnim potrebama, te stare osobe koje su smještene u javnim institucijama. Na ovaj način srednjoškolci i studenti ispunjavaju svoje slobodno vrijeme na zabavan, a za zajednicu nadasve koristan način. Program smo prvo počeli realizovati u Banjaluci, a zatim smo ga proširili i na druge opštine i to radimo i dalje.

2004. godine smo organizovali Držanu konferenciju o volontiranju na kojoj su učestvovali predstavnici svih sektora, a čije su preporuke i zaključci najviše uticali na dalji angažman OKC-a u ovoj oblasti.

2005. godine smo uspostavili prvi lokalni volonterski servis u Bosni i Hercegovini, a u nastavku našeg rada smo razvijali ove strukture u drugim lokalnim zajednicama koji je rezultovao uspostavljanjem Mreže lokalnih volonterskih servisa "Volontiram!" koju trenutno čine 9 lokalnih volonterskih servisa širom BiH sa tendencijom povećanja njihovog broja tokom narednih godina.

U cilju promocije volontiranja, od 2007. godine redovno administriramo internet portal namjenjen volontiranju, koji je već sada, jedan od najspecifičnijih i najposjećenijih portala namjenjenih volontiranju ne samo u BiH, nego i u zemljama u okruženju (www.volontiram.ba).

Što se tiče politika i zakona inicirali i učestvovali smo u izradi Zakona o volontiranju Republike Srpske koji je usvojen 2008. godine, a početkom 2009. godine smo u saradnji sa Volo-

nterima ujedinjenih naroda (UNV) pokrenuli isti proces na uspostavljanju Zakona na nivou Federacije BiH koji će, u potpunosti smo uvjereni, biti završen tokom 2011. godine.

Tokom 2010. godine, u saradnji sa 7 opština Republike Srpske (Banja Luka, Derventa, Doboj, Mrkonjić Grad, Srebrenica, Trebinje i Laktaši) razvijali smo lokalne volonterske politike čiji je cilj podrška implementacije Zakona o volontiranju na lokalnom nivou, a početkom 2011. godine ova prva politika je usvojena u Mrkonjić Gradu, dok će ostale biti usvojene u prvoj polovini 2011. godine.

Prepoznati smo i van granica BiH, te u sklopu naše saradnje sa partnerima prenosimo našu metodologiju, znanje i iskustva po pitanju razvoja volonterske infrastrukture u druge zemlje kao što su Hrvatska, Srbija, Makedonija i Albanija, a čime se ponajviše ponosimo, tokom 2010. godine smo podržali i razvoj volonterskih centara u Kini u sklopu naše dugogodišnje saradnje sa Prekomorskim volonterskim servisom (VSO).

Istraživanje koje je pred vama je korak napred u radu OKC-a po pitanju razvoja i promocije volontiranja u BiH. Svjesni činjenice da istraživački procesi veoma malo ili nedovoljno obrađuju ovu oblast, mi smo se odlučili da naše kapacitete i resurse okrenemo i u ovom pravcu, te da u sklopu svog rada, kao i sklopu rada Mreže "Volontiram!" uspostavimo ovu, veoma bitnu, komponentu koja može pružiti značajan doprinos u daljim procesima promocije i razvoja volontiranja, ne samo u našoj zemlji, nego i šire.

Na kraju, uzimajući u obzir da je 2011. godine Evropska godina volontiranja i UN Međunarodna godina volontera + 10, nastavljamo dalje sa našim aktivnim angažmanom u ovoj oblasti koja u svijetlu današnjih procesa razvoja društva od lokalnog do globalnog nivoa zauzima sve veću pažnju i ulogu.

7. MREŽA LOKALNIH VOLONTERSKIH SERVISA U BIH "VOLONTIRAM!"

Kao odgovor na sve veće potrebe i zahtjeve u procesima promocije i razvoja volontiranja u Bosni i Hercegovini, OKC od 2005. godine podržava razvoj volonterske infrastrukture. Ovo je rezultovalo razvojem 9 lokalnih volonterskih servisa u Banjaluci, Sarajevu, Doboju, Bugojnu, Mrkonjić Gradu, Tuzli, Trebinju, Brčkom i Srebrenici.

Sa željom da ove infrastrukture ozbiljnije rade na promociji i razvoju volontiranja u BiH, početkom 2009. godine, a na inicijativu OKC-a, uspostavljena je neformalna Mreža lokalnih volonterskih servisa u Bosni i Hercegovini pod nazivom "Volontiram!".

Tokom procesa formiranja ove mreže, predstavnici svih lokalnih volonterskih servisa su definisali viziju, misiju i strateške ciljeve.

Vizija mreže "Volontiram!" je: Humano i ravnopravno demokratsko društvo koje aktivno uključuje građane u društvene procese.

Misija mreže "Volontiram!" je: neformalna mreža lokalnih volonterskih servisa Bosne i Hercegovine, koja kroz aktivnosti promocije i razvoja volonterizma doprinosi izgradnji društvenih kapaciteta kao uslov za poboljšanje kvaliteta života i razvoja zajednice u cjelini.

STRATEŠKI CILJEVI MREŽE "VOLONTIRAM!":

1. Uspostavljen i primjenjen pravni okvir volontiranja u BiH;
2. Volontiranje prepoznato i prihvaćeno kao pozitivna društvena vrijednost;
3. Uspostavljen jedinstven sistem volonterskog menadžmenta u BiH;
4. Jaka mreža Volontiram! koju čine održivi lokalni volonterski servisi u BiH;
5. Mreža Volontiram! prepoznata kao centar za informisanje, razmjenu iskustava i znanja i razvoj inovativnih metodologija na polju volontiranja na državnom i međunarodnom nivou.

Tokom 2011. godine, Mreža "Volontiram!" će aktivno biti fokusirana na izgradnji svojih internih kapaciteta i jačanje njezine uloge po pitanju razvoja i promocije volontiranja u BiH u svim mogućim aspektima, te jačanje njene saradnje sa svim relevantnim akterima u našem društvu. Ovo istraživanje je prva zajednička koordinisana aktivnost Mreže čija je realizacija dokazala da su njene članice sazrele da preuzmu ulogu lidera u oblasti volontiranja.

U narednom periodu planirano i povećanje broja lokalnih volonterskih servisa, a ovim putem pozivamo sve zainteresovane organizacije civilnog društva da postanu lokalni volonterski servis u svojoj lokalnoj zajednici da nas kontaktiraju i dobiju više informacija o kriterijumima i procesima na uspostavljanju ovih infrastrukture. Više informacije možete pronaći na www.volontiram.ba.

Literatura

1. Bryony Hoskins, Ernesto Villalba, Daniel van Nijlen and Carolyn Barber, *Measuring Civic Competence in Europe*, Institute for the Protection and Security of the Citizen, European Commission, 2008
2. Coutinho, S. (2007) *The relationship between goals, metacognition, and academic success. Educate Journal Vol.7, No.1, 2007, pp. 39-47*
3. Dr Dejan Hozjan, *Key competences for the development of lifelong learning in the European Union*, European journal of vocational training No 46 – 2009/1, Cedefop – European Centre for the Development of Vocational Training, 2009,
4. Grupa autora, *Izveštaja o humanom razvoju za Bosnu i Hercegovinu 2009: „Veze među nama- Društveni kapital u Bosni i Hercegovini“*, Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP), Arch Design, 2009
5. Jugoslav Jevđić, *Volontiranje ljude čini sretnim*, Priručnik za razvoj lokalnog volonterskog servisa, OKC Banja Luka, 2007
6. Knežević, G., Džamonja-Ignjatović, T., Đurić-Jočić, D. (2004) *Petofaktorski model ličnosti*. Centar za primenjenu psihologiju Beograd.
7. Milosavljević, B. (2005) *Socijalna psihologija I i II-Praktikum*. Filozofski fakultet Banja Luka.
8. Nangle, D., Hansen, D., Erdley, C., Norton, P. (2009) *Practitioner's Guide to Empirically Based Measures of Social Skills*. Springer New York
9. Zakon o volontiranju „Službeni glasnik RS“ br. 73/08
10. Zakon o radu „Službeni glasnik RS“ br. 55/07
11. Zakon o radu „Službene novine FBiH“ br. 43/99
12. Schraw, G. & Dennison, R.S. (1994). Assessing metacognitive awareness. *Contemporary Educational Psychology*, 19, 460-475.
13. Škrlić, M. (2009) *Ličnost i traženje uzbuđenja kod volonterskih skupina visoke i niske rizičnosti*. Sveučilište u Zagrebu, Studij psihologije. Neobjavljeni diplomski rad.
14. Web portal Mreže lokalnih volonterskih servisa u BiH „Volontiram!“, www.volontiram.ba

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

37.068(497.6)

НИШКАНОВИЋ, Јелена

Prosocijalna dimenzija volontiranja u Bosni i
Hercegovini / [Jelena Niškanović, Milijana
Niškanović, Irena Đumić Jurić-Marijanović]. -
Banja Luka : GrafoPapir, 2011 (Banja Luka :
GrafoPapir). - 54 str. : graf. prikazi ; 27 cm

Tiraž 200. - Bibliografija: str. 54.

ISBN 978-99955-684-2-9

1. Нишкановић, Милијана [аутор] 2. Ђумић Јурић
Маријановић, Ирена [аутор]

COBISS.BH-ID 1913880

Istraživanje "Pro socijalna dimenzija volontiranja u Bosni i Hercegovini" je realizovano od strane OKC Banja Luka i Mreže lokalnih volonterskih servisa u BiH "Volontiram!"

mrč:ža
volontiram!
mreža lokalnih volonterskih servisa u BiH

OKC Banja Luka
Mreža lokalnih volonterskih servisa u BiH "Volontiram!"
Kralja Petra I Karađorđevića 113-115
78 000 Banja Luka
Bosna i Hercegovina
Tel/Faks: +387 (0)51 347 431; 300 172
E-mail: okcbl@okcbl.org
Web: www.okcbl.org ; www.volontiram.ba

OKC Banja Luka i Mreža lokalnih volonterskih servisa u BiH "Volontiram!" se zahvaljuju donatorima koji su podržali realizaciju i štampanje ovog istraživanja.

VSO
Sharing skills
Changing lives

"OVA BROŠURA JE ŠTAMPANA UZ FINANSIJSKU PODRŠKU ŠVEDSKE MEĐUNARODNE AGENCIJE ZA RAZVOJ I SARADNJU (SIDA). SIDA NIJE ODGOVORNA ZA SADRŽAJ, IZGLED ILI MIŠLJENJA IZNEŠENA U OVOJ BROŠURI."